

SVIKT VED SELSKAPETS YTELSER UNDER NORSK FABRIKASJONSKONTRAKT 2007

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 523

Leveringsfrist: 25. april 2012

Til sammen 17 557 ord

24.04.2012

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	1
1.1	EMNET FOR FREMSTILLINGEN	1
1.2	KORT OM TILBLIVELSEN AV NORSK FABRIKASJONSKONTRAKT	4
1.3	AVGRENSNING AV OPPGAVEN	5
1.4	BEGREPSBRUK.....	6
1.5	RETTSKILDER OG METODE	7
1.5.1	FORHÅNDSAVTALT STANDARD	7
1.5.2	BAKGRUNNSRETT.....	8
1.5.3	AVGJØRELSER.....	9
1.5.4	ANDRE STANDARDKONTRAKTER.....	11
1.5.5	JURIDISK TEORI	11
1.6	VIDERE FREMSTILLING.....	12
<u>2</u>	<u>RISIKOPLASSERING</u>	13
2.1	UTGANGSPUNKT	13
2.2	RISIKOFORDELING ETTER FUNKSJONSFORDELING I KONTRAKT	15
2.3	OMFANG AV RISIKO/ANSVAR.....	17
2.3.1	INNLEDNING.....	17
2.3.2	SKYLD.....	17
2.3.3	PROSJEKTERINGSSELSKAPER.....	18
2.3.4	RINGVIRKNINGER/KONSEKVENSER.....	18
2.3.5	RAMMELEVERANDØRER.....	19
2.4	OVERFØRING AV RISIKOEN ETTER SÆRSKILT KONTRAKTSREGULERING	20
<u>3</u>	<u>FASTLEGGELSE AV FEIL/MANGLER VED SELSKAPETS YTELSE</u>	22
3.1	INNLEDNING.....	22
3.1.1	"ALMINNELIG GOD VARE"	23
3.2	PROSJEKTERINGSSVIKT	24
3.2.1	INNLEDNING	24
3.2.2	KONTRAKTEN SOM TOLKNINGSMIDDEL	24

3.2.3	TEORI OG PRAKSIS.....	26
3.2.4	LEVERANDØREN VIDEREUTVIKLER/SLUTTFØRER SELSKAPETS PROSJEKTERING.....	29
3.3	MANGELFULLE LEVERANSER	30
3.3.1	INNLEDNING.....	30
3.3.2	MANGELSVURDERING.....	31
3.3.3	ABSTRAKT MANGELSVURDERING	32
3.3.4	EN SIDE MOT LÆREN OM BRISTENDE FORUTSETNINGER.....	34
4	<u>KONSEKVENSER AV SVIKT VED SELSKAPETS YTELSE</u>.....	38
4.1	KREDITORMORA ELLER MISLIGHOLD?.....	38
4.2	ENDRINGSORDRE.....	39
4.2.1	INNLEDNING.....	39
4.2.2	ENDRINGSORDREKRAV.....	42
4.2.3	OVERSITTELSE AV DEN PREKLUSIVE FRISTEN	46
4.3	UNDERSØKELSE- OG VARSLINGSPLIKT.....	47
4.3.1	INNLEDNING.....	47
4.3.2	BEGRUNNELSE/HENSYN	48
4.3.3	UNDERSØKELSESPLIKTE VEDRØRENDE PROSJEKTERING ART 6.1	49
4.3.4	UNDERSØKELSESPLIKTE VEDRØRENDE SELSKAPETS LEVERANSER ART 6.2	52
4.3.5	FOR SEN ELLER MANGLENDE VARSLING	54
4.4	KAN LEVERANDØREN FÅ KOMPENSASJON PÅ ANDRE MÅTER ENN VIA ENDRINGSSYSTEMET?	58
4.4.1	INNLEDNING.....	58
4.4.2	KAN LEVERANDØREN HEVE KONTRAKTEN?.....	59
4.4.3	HAR LEVERANDØREN KRAV PÅ ERSTATNING?	60
5	<u>AVSLUTTENDE KOMMENTARER</u>.....	62
6	<u>LITTERATURLISTE</u>.....	63

1 Innledning

1.1 Emnet for fremstillingen

Norsk Fabrikasjonskontrakt 2007 ("NF 07") er en standardkontrakt for tilvirkning av større komponenter innenfor petroleumsvirksomheten i Norge. Det primære området hvor NF 07 brukes er ved utbyggingsprosjekter på den norske kontinentalsokkelen. Kontrakten er utformet til anvendelse for det som tradisjonelt er kalt et tilvirkningskjøp, hvor selger skal selge en ytelse som ikke er lagervare og som skal tilvirkes av selgeren på bestilling fra kjøperen og etter kjøperens spesifikasjoner. I kontrakten er det to kontraktsparter; (1) tilvirkeren som "Leverandøren", og; (2) bestilleren som "Selskapet".¹

I et avtaleforhold vil partenes forpliktelser være regulert i kontrakten som inngås. Kontraktsforpliktelsene er det hver av partene plikter å gjøre eller unnlate å gjøre overfor hverandre. En sonndring av kontraktsforpliktelsene går ved hovedforpliktelser og biforpliktelser, idet en kontrakt ofte utpeker konkrete forpliktelser som så sentrale at de må sies å være kontraktspartens hovedforpliktelse.² Selskapets hovedforpliktelse under NF 07 er tilsvarende som for de fleste tilsvarende kjøpsforhold; å rettidig betale vederlaget for Leverandørens ytelse.³

Ved siden av Selskapets betalingsforpliktelse kan det ligge en hel del øvrige forpliktelser på Selskapets hånd, blant annet å levere de tegninger, spesifikasjoner og materialer som gjør det mulig for Leverandøren å oppfylle forpliktelsene på sin side.⁴ Videre kan Selskapet ha mer sideordnede og indirekte forpliktelser i tilknytning til oppfølgingen av

¹ Selskapet opptrer normalt på vegne av deltakerne i den lisens som skal bruke kontraktsobjektet, jfr. for så vidt NF 07 art. 1.21 og 1.22 (definisjon av deltakergruppen).

² Se Hagstrøm (2011) s. 122.

³ Se Kaasen (2006) s. 578.

⁴ Se Borchsenius (1989) s. 160.

Leverandørens arbeid, slik som å fortløpende ta stilling til spørsmål fra Leverandøren, samt å komme med pålegg og instruksjoner der dette er påkrevd og forventet.⁵

”Selskapets ytelser” under et kontraktsforhold kan derfor generelt deles inn i fire grupper; (1) betaling av kontraktsprisen; (2) prosjektering av kontraktsgjenstanden; (3) levering av materialer/utstyr og; (4) forpliktelser til å følge opp Leverandørens arbeid. Med ”prosjektering” menes i det videre å utarbeide og levere de tegninger og øvrige spesifikasjoner som Leverandøren skal benytte som grunnlag for sin tilvirkning, se pkt. 1.4 under.

Det kan innledningsvis være betimelig å påpeke at det i norsk rett råder et grunnleggende prinsipp om avtalefrihet, se Norske Lov 5-1-2. Prinsippet innebærer at partene fritt kan bestemme innholdet og vilkårene i en avtale, innenfor rammene satt av preseptoriske lovregler. I utpregede profesjonelle forhold som offshorefabrikasjon vil det være få slike preseptoriske regler som begrenser partenes avtalefrihet. Ut fra prinsippet om avtalefrihet kan eksempelvis Leverandøren og Selskapet inngå kontrakt hvor Selskapets ytelser er mindre fremtredende, og hvor Leverandøren står for hele eller deler av prosjekteringsarbeidet, det fulle innkjøp av materialer og byggingen fra start til slutt. Dette kjennetegner prosjektene hvor partene gjerne benytter totalkontrakter som Norsk Totalkontrakt 2007 (NTK 07) og øvrige såkalte EPC-kontrakter.⁶ Hvorvidt det er mest hensiktsmessig å benytte seg av en fabrikkasjonskontrakt som NF 07 eller en totalkontrakt, avhenger av det konkrete prosjekt og hvor det ofte foreligger en kombinasjon av risikobetraktninger og kommersielle hensyn som til slutt avgjør hvilket kontraktsformat partene velger å benytte.

Dersom Selskapet overlater det fulle ansvar for gjennomføringen hos Leverandøren gjennom en totalkontraktmodell, vil det generelt innebære mindre risiko for Selskapet og

⁵ Se Kaasen (2006) s. 137.

⁶ I EPC-kontrakter skal Leverandøren stå for prosjekteringen (Engineering), innkjøpet av materialer og utstyr (Procurement) og sammenstilling/bygging av kontraktsgjenstanden (Construction). Se Seim (1996) s.1.

tilsvarende større hos Leverandøren (særlig der kontraktsprisen er fast). Denne risiko må Leverandøren så ta betalt for og vederlaget som Selskapet må betale blir derfor tilsvarende større. Gjennom å påta seg ansvaret for å fremskaffe enkelte materialer og/eller hele eller deler av prosjekteringen, kan derfor Selskapet drive ned prisen og kostnaden ved å selv påta seg deler av ansvar og risiko for gjennomføringen. Ofte kan Selskapet også se seg tjent med å selv stå for innkjøp av materialer og prosjekteringsgrunnlag, idet Selskapet ved å samordne innkjøp kan oppnå reduserte kostnader eller det kan være viktig for Selskapet å ha kontroll med levering av viktige materialer.

I større grad enn under NTK 07, bygger NF 07 på at Selskapets ytelser ofte utgjør en forutsetning for at Leverandøren skal kunne opptjene rett til vederlag.⁷ NF 07 er derfor i større grad egnet for en kontraktssituasjon der Selskapet selv ønsker å medvirke til kontraktsgjennomføringen, da gjennom et løpende samarbeid med Leverandøren. Kontraktspartene er i et gjensidig avhengighetsforhold, hvor Leverandørens evne til å oppfylle sine kontraktsforpliktelser avhenger av at Selskapet oppfyller sine, og motsatt. Bestilleren, som er Selskapet, er ofte den som forsyner Leverandøren med tegninger og spesifikasjoner samt materialer ment til bruk under bygging av kontraktsgjenstanden. Den ferdige kontraktsgjenstand fremstår som resultat av et nært og løpende samarbeid mellom Leverandøren og Selskapet, hvor sluttresultatet i hovedsak kan tilskrives innsatsfaktorene prosjektering, materialer og utførelse.⁸

Fabrikasjonsprosjekter regulert av NF 07 er således ulikt fra et alminnelig kjøpsforhold, hvor det som oftest vil være en realdebitor som skal prestere den fulle naturalytelse, mot at kreditor kun skal betale vederlag for ytelsen. Realdebitors utførelse av sine kontraktsforpliktelser og opptjening av vederlaget er ikke nødvendigvis forutsatt av kreditors medvirkning, i hvertfall ikke i større grad enn at kreditor betaler og tar i mot varen. Samarbeidet mellom partene er med andre ord ikke like nært og det foreligger ikke det samme avhengighetsforholdet. Under et typisk tilvirkningsforhold regulert av NF 07 vil

⁷ Se Kaasen (2006) s. 578.

⁸ Se Askheim m.fl (1983) s. 78.

Selskapet involvere seg vesentlig mer i byggingen av kontraktsgjenstanden enn ved et alminnelig kjøp, og ettersom Leverandøren er avhengig av denne medvirkning, vil det bli spørsmål om hva som skjer dersom Selskapet misligholder denne kontraktsforpliktelsen.

I alminnelige kjøpsforhold er fokus normalt på tilfeller hvor realdebitor misligholder sine forpliktelser, typisk at han leverer en mangelfull vare eller er at leveringens blir forsinket. Obligasjonsrettens misligholdsbeføyelser retter seg derfor i all hovedsak mot selgers mislighold (se kjøpsloven kapittel V), mens kjøperens mislighold og de tilgjengelige misligholdsbeføyelser i hovedsak adresserer situasjoner hvor kjøper ikke betaler eller ikke medvirker ved å ta i mot varen (se kjøpsloven §§ 54 og 55). Under et fabrikkforhold regulert ved NF 07 vil det imidlertid også være sentralt å vurdere situasjonen der det oppstår mangler og/eller forsinkelser ved Selskapets naturalytelser.

Denne oppgaven søker derfor å belyse situasjonen der det foreligger feil eller mangler ved Selskapets ytelse under NF 07, hvor Selskapet er ansvarlig for prosjekteringen og levering av naturalytelsene. Ut fra kontraktens utgangspunkt om at Leverandøren har ansvar for å levere rett ting til rett tid, ønsker jeg å vurdere hvordan NF 07 allokere risikoen for svikt ved Selskapets leveranser. Vil risikoen ligge hos Selskapet, eller kan den på visse vilkår måtte bæres av Leverandøren? I forlengelsen av dette vil det være naturlig å vurdere når det kan foreligge svikt ved Selskapets ytelse, og hvordan Leverandøren må forholde seg til situasjonen, for å unngå at svikt i Selskapets ytelse får negative konsekvenser for Leverandøren.

1.2 Kort om tilblivelsen av Norsk Fabrikasjonskontrakt

Norsk Fabrikasjonskontrakt er en av flere standardkontrakter som er fremforhandlet mellom oljeselskapene og leverandørindustrien for bruk på norsk kontinentalsokkel. Standardisering av vilkårene for fabrikkkontrakter startet allerede på slutten av 1970-tallet. Den første NF-standard kom i 1987 ("NF 87"), som var et resultat av forhandlinger mellom Statoil, Hydro og Saga på den ene siden og Mekaniske Verksteders

Landsforening (MVL) på den andre siden. NF 07 er per i dag siste versjon av fabrikkasjonskontraktene i offshore.⁹

1.3 Avgrensning av oppgaven

Oppgaven vil som redegjort for ovenfor ta for seg to av ytelsene fra Selskapets side, nemlig prosjekteringen og levering av materialer og utstyr. Dermed avgrenses det mot Selskapets hovedforpliktelse, å betale kontraktsvederlaget, samt Selskapets mer sideordnede ”medvirkningsplikter” som å ta standpunkt til spørsmål og øvrig oppfølging av Leverandøren.¹⁰ Det er først og fremst ved levering av naturalytelsene at Selskapet får en rolle i selve tilvirkningen, som gjør ansvarsforholdet tilknyttet svikt ved kontraktsgjenstanden uklar. Den ferdige kontraktsgjenstanden er et resultat av betydelig involvering fra Selskapet, og svikt ved Selskapets ytelser (materialer og prosjektering) blir derfor en praktisk problemstilling.

Videre avgrenses det mot behandling av forsinkelse fra Selskapets side. Etter min mening blir vurderinger om risikoplassering ”renere” i forhold til feil og mangler ved Selskapets ytelser, enn ved forsinkelse. Det er videre mitt inntrykk at det oppstår flere tvilsspørsmål ved feil og mangler enn ved forsinkelse.

Endelig vil oppgaven fokusere på feil/mangler under NF 07 og det avgrenses derfor mot øvrige standardkontrakter, som det kun vil vises til i den grad dette er relevant i forhold til tolkningen under NF 07. Selv om det er klare fellestrekk mellom NF 07 og NTK 07, vil det forventes at Selskapets ansvar for svikt ved egne naturalytelser i større grad vil være en mer praktisk problemstilling under NF enn under NTK, i og med at Leverandøren tar for seg større deler av innkjøpet av materialene og prosjekteringen under NTK.

⁹ For en nærmere redegjørelse av historie og tilblivelse, se Kaasen (2006) s. 23 flg.

¹⁰ Se Kaasen (2006) s. 578.

1.4 Begrepsbruk

Det er innledningsvis nødvendig å gi en kortfattet presentasjon av de sentrale begreper som vil bli benyttet i det følgende.

Norsk Fabrikasjonskontrakt inneholder standardvilkår *”for fabrikasjon av større komponenter til petroleumsvirksomheten på norsk kontinentalsokkel”*¹¹. Det er imidlertid mer presist å si at kontrakten er et ”agreed document”, med andre ord et kontraktsdokument som er blitt til gjennom forhandlinger mellom representative parter på begge sider av kontraktsforholdet.¹² Det er følgelig ikke en standard som er ensidig vedtatt av en kontraktspart. Vilkårene er fastlagt etter forhandlinger mellom bransjeorganisasjoner som representerer både kjøper- og selgerside i bransjen.¹³

Kontraktspartene i NF 07 er ”Leverandøren” og ”Selskapet”. ”Leverandøren” er selskapet¹⁴ som skal tilvirke kontraktsgjenstanden, og det selskapet som formelt inngår kontrakten på Leverandørsiden.¹⁵ ”Selskapet” er Leverandørens kontraktsmotpart, og er den som bestiller den aktuelle komponenten/kontraktsgjenstanden.

Oppgaven skal som nevnt ta for seg svikt ved to av Selskapets ytelser, herunder prosjekteringen og levering av naturalytelser. Med ”Prosjekteringen” (ofte omtalt med det engelske begrep; engineering) menes tegninger og spesifikasjoner som definerer kravene til kontraktsgjenstanden, både i henhold til resultat og som oftest fremgangsmåte.¹⁶

Prosjekteringen kan sies å være underlagsmaterialet som både innkjøp og byggingen tar utgangspunkt i. Hvor det er uoverensstemmelser eller andre feil i Selskapets tegninger og spesifikasjoner er dette ofte kalt for ”prosjekteringsfeil”.

¹¹ *ibid.* s. 19.

¹² Se Andenæs (1989) s. 83.

¹³ Se Askheim m.fl (1983) s. 60.

¹⁴ Hvilket selskap dette er i den enkelte kontrakt vil være definert i art. 1.14.

¹⁵ Se Kaasen (2006) s. 72.

¹⁶ *ibid.* s. 138.

Hvor Selskapet leverer naturalytelser er dette materialer og utstyr som leverandøren skal inkorporere i kontraktsgjenstanden¹⁷. Mangler i Selskapets naturalytelser omtales gjerne som ”Selskapets mangelfulle leveranse”. Samlet kan det være naturlig å omtale prosjekteringsfeil og mangelfulle leveranser som svikt ved Selskapets ytelser eller mislighold av Selskapets forpliktelser.

1.5 Rettskilder og metode

1.5.1 Forhåndsavtalt standard

NF 07 er som nevnt fremforhandlet standardvilkår. Det følger av NF 07 art. 37.1 at kontrakten skal være ”... undergitt og fortolkes i samsvar med norsk rett.” Det innebærer at kontrakten er undergitt norske preseptoriske kontraktsregler, norske tolkningsprinsipper og norsk bakgrunnsrett.¹⁸ Det finnes med andre ord ingen spesielle tolkningsregler for offshore-kontraktene.¹⁹

Det klare utgangspunkt er at kontraktens objektive ordlyd må legges til grunn. Det vises her til en utvikling som startet med en avgjørelse inntatt i Rt. 1994 s. 581, og flere rettsavgjørelser stadfester prinsippet.²⁰ I Rt. 2003 s. 1132 uttalte Høyesterett følgende:

”Subjektive momenter ved fortolkningen kan imidlertid ... i næringslivets kontrakter føre til en annen forståelse enn det som følger av kontraktens ordlyd. I de tilfeller det kan påvises at kontraktspartene har hatt en felles forståelse som avviker fra en naturlig forståelse av kontrakten, må den omforente forståelse legges til grunn. Det kreves i slike tilfeller relativt klare holdepunkter for at partene har vært enige om en avvikende forståelse.”²¹

¹⁷ *ibid.* s. 142.

¹⁸ *ibid.* s. 872.

¹⁹ *l.c.*

²⁰ Se blant annet Rt. 2000 s. 806, Rt. 2002 s. 1155, Rt. 2003 s. 1132 og Rt. 2010 s. 1345.

²¹ Se Rt. 2003 s. 1132 på s. 1138.

I tråd med denne rettsutviklingen skal det således klare holdepunkter til for at man skal avvike fra den objektive ordlyden i kontrakten. Det er videre klart at det i standardkontrakter er vanskeligere å identifisere noen form for felles subjektiv forståelse, enn ved individuelle avtaleforhold.²² Å vektlegge kontraktens objektive ordlyd forsterkes ytterligere av at det er en kontrakt mellom profesjonelle parter og fordi kontrakten er blitt til ved forhandlinger mellom representative interesseorganisasjoner, hvor presumptivt alle parter er hørt. Samtidig er kontraktens motiver og lignende subjektive momenter mindre offentlige enn det som preger lovgivningsprosessen, hvor det finnes offentlig publiserte forarbeidere.

1.5.2 Bakgrunnsrett

NF 07 inneholder i utgangspunktet kontraktsvilkår som er omfattende og detaljerte, og ved siden av selve standardkontraktens vilkår kan også enkeltavtaler inngått mellom Selskapet og Leverandøren utgjøre rettsgrunnlaget mellom kontraktspartene. Likevel vil det kunne bli behov for å se hen til andre rettskilder når det oppstår tvil om et rettsspørsmål som ikke uttrykkelig reguleres av kontrakten. En rettskilde vil være bakgrunnsretten, eller den deklatoriske rett. Det er den rett som kan få anvendelse på forholdet, men som partene i utgangspunktet har avtalt seg fra – helt eller delvis.

Mest nærliggende er å drøfte hvorvidt kjøpslovens deklatoriske bestemmelser kan komme til anvendelse på forholdet mellom Selskapet og Leverandøren, da det er et tilvirkningskjøp utenfor forbrukerforhold. Kjøpsloven gjelder for et tilvirkningskjøp, så fremt kjøper ikke skal ”skaffe en vesentlig del av materialet” til selgers tilvirkning jfr. kjl. § 2 (1) 1 pkt. Begrunnelsen er at ved slik involvering fra kjøperen forsvinner det kjøpsrettslige aspektet ved forholdet. Avgjørende for om kjøpsloven kan komme til anvendelse som bakgrunnsrett under NF 07 er dermed hvorvidt Selskapet skal skaffe en vesentlig del av materialet eller ei. At Selskapet skal levere materialer og utstyr til Leverandøren er i praksis veldig ofte tilfellet, men det varierer hvor omfattende leveransen

²² Se Nisja (2003) s. 312-313.

er. Kaasen uttaler at vesentlighetsvurderingen må avgjøres etter ”en samlet vurdering med utgangspunkt i materialenes verdi, men der det også tas hensyn til hvor vesentlig materialene er for kontraktsgjenstandens funksjon”. Til tross for at kontraktspraksis er betydelig varierende, er hovedsynspunktet at Selskapet ikke skaffer en vesentlig del av materialene, og at NF 07 således faller inn under kjøpsloven.²³ Likevel, ettersom denne oppgaven retter seg mot den situasjon der Selskapet er ansvarlig for to sentrale ytelser, vil muligens hovedsynspunktet gjelde motsatt her, slik at kjøpsloven ikke gis anvendelse.

Kjøpsloven bør nok uansett anvendes med varsomhet som bakgrunnsrett på offshorekontrakter. Kjøpslovens system og løsninger passer bedre for den tradisjonelle varehandel, enn i offshoreindustrien.²⁴ Videre er entreprisekontrakter unntatt fra kjøpsloven (se kjl. § 2 første ledd annet punktum), og Leverandørens kontraktsforpliktelser under NF 07 samsvarer bedre med entreprenørens plikter under entreprisekontrakter enn den ordinære selgers.²⁵ Kjøpslovens bestemmelser må uansett stå tilbake for avtale og etablert praksis mellom partene og for bindende handelsbruk, jfr. kjl. § 3.²⁶

Uavhengig om kontraktsforholdet mellom Selskapet og Leverandøren kan reguleres direkte av den alminnelige kjøpslov, må de alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper sies å få anvendelse på forholdet. De anses å gjelde som sedvanerett, og disse prinsippene illustreres gjerne ved de ulike bestemmelser i kjøpsretten.²⁷ Eksempel fra alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper er at partenes kontraktsforpliktelser fastlegges ut ifra en tolkning av kontrakten.

1.5.3 Avgjørelser

Det foreligger få ordinære rettsavgjørelser tilknyttet NF 07 eller de tidligere standarder. De få som foreligger vil imidlertid ha rettskilderelevans og tillegges vekt i en juridisk

²³ Se Kaasen (2006). s. 52.

²⁴ Se Askheim m.fl (1983) s. 58.

²⁵ l.c

²⁶ Se Kaasen (2006) s. 51.

²⁷ Se Hagstrøm (2011) s. 71.

argumentasjon, i like stor grad som andre rettsavgjørelser. I praksis er det imidlertid begrenset med overføringsverdi i de avgjørelser som foreligger, da avgjørelsene avhenger veldig av de konkrete forhold i den enkelte sak.

Avgjørelser tilknyttet NF 07 kommer som oftest i form av ekspertavgjørelser eller voldgiftsavgjørelser, fremfor ordinære rettsavgjørelser. Voldgiftsavgjørelsene er i praksis relevante rettskilder, mest av alt fordi tvister på disse områdene sjelden kommer for ordinære domstoler. Hvilken vekt en slik avgjørelse bør ha er ikke enkelt å vurdere, i og med at ikke alle voldgiftsavgjørelser blir publisert. Det er i den juridiske teori skrevet at avgjørelsene må ha samme vekt som underrettspraksis, hvor betydningen beror på den enkelte avgjørelses overbevisningskraft og ikke på dens eksistens.²⁸ Voldgiftspraksis vil i oppgaven kunne tjene som eksempler på problemstillinger og rettslige løsninger.

Den særskilte ekspertprosedyren som er etablert i NF 07 innebærer at Leverandøren har mulighet til å få en ekspert til å avgjøre hvorvidt et pålagt arbeid kvalifiserer som en endring av hans kontraktsforpliktelse, se NF 07 art. 16.3. Avgjørelsene er midlertidige, i den forstand at avgjørelsen først blir endelig om det ikke reises søksmål eller voldgift er avtalt innen seks måneder etter datoen for den foreløpige avgjørelse jfr. art. 16.4 tredje ledd. Ekspertavgjørelsene har i utgangspunktet liten vekt ut ifra alminnelige rettskildebetraktninger, men er relevante momenter ved tolkning og utfylling.²⁹ Avgjørelsene er i utgangspunktet ikke offentlige, men en del av avgjørelsene er publisert i *PetrIus*, som er utgitt av Avdeling for petroleumsrett ved Nordisk Institutt for Sjørett. Så lenge avgjørelsene er publisert viser avgjørelsene praktiske problemstillinger og formodentlige synspunkter på løsningen av dem, som er fornuftige og som fortjener å bli tillagt en viss vekt. Denne praktiske argumentsverdi kan derfor vise seg større enn rettskildeprinsippene skulle tilsi.³⁰

²⁸ *ibid.* s. 56.

²⁹ Se Kaasen (2006) s. 58.

³⁰ Se Askheim m.fl (1983) s. 60-61.

1.5.4 Andre standardkontrakter

Standardisering av kontraktsvilkår har stått sentralt i flere andre bransjer enn offshorebransjen, og særskilt i entrepriseretten. I oppgaven vil det vises til en del teori tilknyttet entrepriserettslige standarder, hovedsakelig NS 8405. Standarden er fra 2004, og er per i dag siste ledd i standardiseringen av norsk bygge- og anleggskontrakter. Disse standardene er utvilsomt inspirert av NF 87 og NF 92.³¹ Til tross for at NS og NF 07 gjelder to ulike bransjer, har de flere fellestrekk. Kontraktene er utformet for langsiktige og svært kostnadskrevende prosjekter, og tilpasset situasjonen hvor den ene kontraktpart tilvirker en kontraktsgjensstand etter den andres ønsker. Særlig tidsaspektet og risikoen for forsinkelse er en grunnleggende felles utfordring for byggeprosjekter på land og i offshore.³² Både NS og NF 07 etablerer et endringssystem for å håndtere de utfordringer som kan oppstå når prosjektet går over lengre tid. Viktigste i oppgaven er imidlertid at begge kontraktene bruker endringssystemet som en mekanisme ved Selskapets (byggherrens) mislighold, og etablerer undersøkelse- og varslingsplikter for Leverandøren (entreprenøren) ved Selskapets/byggherrens ytelser. Flere autoritative teoretikere på entrepriserettens område har skrevet mye om de tidligere NS standarder, og den gjeldende standard NS 8405. Det vil derfor være hensiktsmessig å se hen til disse kildene, hva gjelder tilsvarende spørsmål i entrepriseretten som ved fabrikasjon i offshore.

1.5.5 Juridisk teori

Den juridiske teori rundt NF 07 er ikke omfattende. I oppgaven vil en sentral være boken ”Petroleumskontrakter, med kommentarer til NF 05 og NTK 05” av Knut Kaasen som er utgitt i 2006. Ellers vil den generelle kontraktslitteratur og den spesielle litteratur i entrepriseretten være relevant jfr. rett ovenfor. For andre kilder i den juridiske teori, se litteraturlisten bakerst i oppgaven.

³¹ Se Kaasen (2006) s. 47.

³² *ibid.* s. 48.

1.6 Videre fremstilling

Etterfulgt av denne innledningsdelen vil oppgaven ta for seg risikofordelingen mellom Leverandøren og Selskapet (kapittel 2), fastleggelsen av feil/mangler ved Selskapets ytelser (kapittel 3), konsekvenser av svikt i Selskapets ytelser (kapittel 4) og avsluttende kommentarer (kapittel 5).

2 Risikoplassering

2.1 Utgangspunkt

Hvor det foreligger uoverensstemmelser og feil i Selskapets prosjektering og/eller mangler ved Selskapets ytelser, vil det kunne føre til negative konsekvenser hos Leverandøren i form av tid og kostnader. Leverandørens kontraktsforpliktelse under et prosjekt som reguleres av NF 07 er som oftest en resultatforpliktelse. Det vil si at Leverandøren har forpliktet seg til å oppnå et bestemt resultat³³, eksempelvis en bestemt type modul som skal oppfylle de krav og spesifikasjoner som er oppstilt i kontrakt. Leverandøren vil derfor være forpliktet til å overvinne de vanskeligheter som skulle oppstå på veien mot resultatet uavhengig av kostnader. Videre vil Leverandørens krav på vederlaget være avhengig av at det ønskede resultat er oppnådd. Hvorvidt Leverandøren gjorde sitt beste er ikke av betydning så fremt det kontraktfastsatte resultat ikke er oppnådd.

Selskapets naturalytelser kan som nevnt innledningsvis være både materialer og utstyr til utførelsen. Materialene kan bestå i alt fra små ventiler til større komponenter og moduler. Avtalefriheten tilsier at partene fritt kan bestemme hvilke naturalytelser Selskapet plikter å levere. Hva gjelder Selskapets levering av prosjektering kan dette være alt fra grove konseptskisser i en tidlig fase til svært detaljerte beskrivelser av den endelige kontraktsgjenstanden og utførelsen.

Hvor Selskapets ytelser svikter på en eller annen måte, vil dette skape problemer for Leverandøren – fordi ytelsene normalt er en nødvendig forutsetning for at Leverandøren skal kunne oppfylle kontraktsmessig. Feil og mangler ved Selskapets ytelser vil også få konsekvenser for Selskapet selv, i den forstand at de blant annet risikerer å ikke få riktig gjenstand til riktig tid fra Leverandøren og/eller at prisen vil bli høyere. Dette kan videre få konsekvenser for andre deler av Selskapets prosjekt, fordi Leverandørens leveranse inngår i en større prosjektsammenheng der leveransene er gjensidig avhengig av hverandre³⁴.

³³ Se Hagstrøm (2011) s. 126.

³⁴ Se Kaasen (2006) s. 585.

Videre kan det få betydning for Selskapet fordi tappt fortjeneste tilknyttet forsinket produksjonsstart eller avbrutt produksjon kan bli betydelige.

Selv om Leverandøren har forpliktet seg til å frembringe et bestemt resultat, vil ikke enhver hindring være Leverandørens ansvar. Oppgaven vil senere vise hvordan kontraktens endringssystem (art. 12-16) vil kunne kompensere Leverandøren for sine ulemper og utgifter som kan følge av svikt ved Selskapets ytelser. Man må imidlertid, uavhengig av endringssystemet, fastlegge hvem som opprinnelig har risikoen for de feil og mangler som foreligger ved den prosjektering og materialleveranse som Selskapet forestår.

Begrepet ”risiko” er et flertydig begrep i den juridiske terminologi. Mest vanlig er imidlertid å bruke uttrykket i betydningen ”vederlagsrisikoen”, som er et spørsmål om hvorvidt en oppfyllelsssvikt fra den ene parts side i et gjensidig bebyrdende kontraktsforhold, skal ha innflytelse på den andre partens plikt til å prestere sin motytelse.³⁵ Vederlagsrisikoen kommer klart til uttrykk i alminnelige kjøpsforhold hvor det i kjøpsloven er oppstilt et klart skjæringstidspunkt for risikoens overgang fra selger til kjøper, se Kjøpsloven § 13. Når det gjelder fabrikkkontrakter som NF 07 er kontraktsgjenstanden et resultat av flere samvirkende faktorer mellom Leverandøren og Selskapet, og det er derfor ikke hensiktsmessig å løse risikoproblemet ved å oppstille et klart og generelt skjæringstidspunkt for risikoens overgang.³⁶

Det klare utgangspunkt er at uoverensstemmelser i Selskapets prosjektering og mangler ved Selskapets naturalytelser er Selskapets risiko.³⁷ Har Selskapet i kontrakten forpliktet seg til å levere visse leveranser til Leverandøren, er Selskapet ansvarlig dersom leveransen svikter i henhold til kvalitet, mengde, funksjonsdyktighet eller andre avtalte egenskaper, se NF 07 art. 27. Tilsvarende gjelder for den prosjektering Selskapet har påtatt seg å utføre. I forlengelse av dette betyr det at Leverandøren ikke er ansvarlig for naturalytelsene som Selskapet yter, slik han ville vært dersom han selv hadde stått for naturalytelsene ved egne

³⁵ Se Sandvik (1966) s. 101 og Hagstrøm (2011) s. 40.

³⁶ Skjønt finnes det skjæringstidspunkt for beskadigelsesrisikoen, se NF 07 art. 29.

³⁷ Se Kaasen (2006) s. 579.

underleverandører (se NF 07 art. 8.2 om ansvar for underleveranser).³⁸ At Selskapet i utgangspunktet bærer risikoen og ansvaret for egen prosjektering og naturalytelser, er en naturlig følge av at det er snakk om ytelser fra Selskapet som de har kontrollen over.³⁹

2.2 Risikofordeling etter funksjonsfordeling i kontrakt

Det faktum at Selskapet bærer risikoen for feil og mangler ved Selskapets ytelser, følger av kontraktens funksjonsfordeling. At hver av partene har risikoen for svikt på eget funksjonsområde, synes å være en almen regel.⁴⁰ Regelen er også fornuftig i det arbeidet innenfor hver av partenes funksjonsområde er arbeid de har kontroll over (jfr. rett over) og det er et tolkningsprinsipp at risikoen legges hos den som er nærmest til å påvirke forholdet.

Rettssetningen om risikofordeling etter funksjonsfordeling ble lagt til grunn allerede tidlig på 1900-tallet, i en avgjørelse inntatt i Rt. 1917 s. 673 (Monierfabrikken).⁴¹ Avgjørelsen omhandlet en entreprenør som skulle forestå pelefundamentering av et bygg etter en piloteringsplan som byggherren hadde latt en arkitekt tegne. Huset sank og entreprenøren ble saksøkt. Entreprenøren ble imidlertid frifunnet av retten fordi skadene skyldtes prosjekteringssvikt hos byggherren, og ikke dårlig arbeid under utførelsen. Denne løsningen er nå å finne i NS 8405 punkt 19.1, annet ledd, hvor kontrakten uttrykkelig fastsetter at byggherren skal bære risikoen for følgene av feil, uoverensstemmelser og ufullstendigheter eller utilstrekkelig veiledning i kontraktsdokumenter og tegninger, beskrivelser og beregninger som byggherren selv har levert. Bestemmelsen fastsetter det generelle prinsipp om at hver av kontraktspartene bærer risikoen for svikt som følger av deres funksjonsområde.⁴² Tilsvarende er prinsippet nedfelt i pkt. 19.4 annet ledd, hva gjelder Selskapets leveranse av materialer.

³⁸ l.c

³⁹ Se Kolrud (1992) s. 69.

⁴⁰ Se Hagstrøm (2011) s. 333.

⁴¹ Se Hagstrøm (1997) s. 81 og Rt. 1917 s. 673.

⁴² Se Marthinussen m.fl (2006) s. 262.

Hvor risikoen for svikt følger av funksjonsfordelingen mellom partene i kontrakt, vil dette innebære en innsnevring av Leverandørens resultatforpliktelse som korresponderer til det ansvaret Selskapet er tillagt for prosjekterings- og naturalforpliktelser. Det generelle prinsipp om at risikoen følger funksjonsfordelingen vil derfor føre til at enkelte vanskeligheter som kan oppstå under Leverandørens utførelse vil være innenfor Selskapets ansvarsområde, og dermed være en svikt på Selskapets side.⁴³

Mye av teorien utviklet om risikofordeling etter funksjonsfordeling i entreprisekontrakter har også relevans for offshorefabrikasjonskontrakter. Begrunnelsen for dette er at risikoen ved tilvirkningskjøp må fordeles på samme måte som i entrepris.⁴⁴ Felles for entrepriseretten og andre tilvirkningskjøp er det faktum at bestiller og tilvirkers ytelser er mer sammensveiset enn ved et alminnelig kjøpsforhold, og at det i kontrakten er oppstilt en funksjonsfordeling mellom partene. Sett hen til fabrikasjonsprosjekter under NF 07 vil det bety at Selskapet må ha risikoen for oppfyllelesssvikt som kan tilbakeføres til hans egne bidrag. Til støtte for en tilsvarende regulering i NF 07 som i entrepris kan det sies at i mangel av uttrykkelig regulering i *motsatt retning*, må prinsippet om funksjon- og risikofordeling også legges til grunn i fabrikasjonskontraktene i petroleumsvirksomheten.⁴⁵

Hovedtrekkene for funksjonsfordelingen i NF 07 er at Selskapet står for hele eller deler av prosjekteringen, samt hele eller deler av innkjøp og leveranse av de materialer som inngår i Leverandørens tilvirkningsoppdrag, mens Leverandøren skal utføre det Selskapet har beskrevet. Dette vil være utgangspunktet for risikoplasseringen. Selskapet vil ha risikoen for at tegninger og beregninger er korrekte, mens Leverandøren er ansvarlig for at utførelsen er korrekt i henhold til de tegninger og beregninger som Selskapet har levert.

Synspunktene leder til at Leverandøren ikke er ansvarlig for en kvalitetssvikt ved kontraktsgjenstanden, hvis svikten er forårsaket av den prosjektering Selskapet har gitt

⁴³ Slik som i entrepris, se Petterson (2010) s. 349.

⁴⁴ Se Hagstrøm (2011) s. 335.

⁴⁵ Se Askheim m.fl (1983) s. 196.

prosjektet.⁴⁶ Det kan være konkrete prosjekteringsfeil, eller uklar og ufullstendig beskrivelse av arbeidet. Samme synspunkt må gjelde for materialene. Selskapet må bære risikoen for kvalitetssvikt i materialene de har levert, samt deres anvendelighet ved byggeoppdraget.⁴⁷ Derimot vil Leverandøren ha ansvaret for å benytte materialene og spesifikasjonene på korrekt måte. NF 07 må kunne oppfattes som et utslag av et slikt risikofordelingsprinsipp, idet Leverandøren har krav på endringsordre dersom Selskapet misligholder sine kontraktsforpliktelser og dette fører til forsinkelse, se NF 07 art. 27.

2.3 Omfang av risiko/ansvar

2.3.1 Innledning

På bakgrunn av overnevnte kan det spørres hvor langt Selskapets risiko kan trekkes på grunnlag av prinsippet om funksjonsfordelingen i kontrakt. Det kan problematiseres hvorvidt Selskapet i alle tilfelle er ansvarlig så fremt kontraktens funksjonsfordeling forutsetter det. Selvfølgelig er det et stort antall ulike situasjoner som kan oppstå. Det vil føre for langt å søke å beskrive alle, men noen særlige vurderingskriterier og typetilfeller vil gjennomgås nedenfor.

2.3.2 Skyld

Første problemstilling er hvorvidt Selskapet må ha utvist en form for skyld, eller om Selskapet må bære risikoen for sitt funksjonsfelt uavhengig av skyld, altså på et rent objektivt grunnlag. Problemstillingen kan ikke sies å være drøftet i den juridiske teori på området, men sett hen til den juridiske teori på entrepriserettens område vil også hendelige uhell omfattes av Selskapets ansvar. Utgangspunktet er at byggherren har risikoen for svikt i alle ytelser så fremt det er en del av hans kontraktsmessige forpliktelse.⁴⁸ Anvendt på NF 07 vil derfor Selskapet må være ansvarlig uavhengig om det kan påvises uaktsomhet eller andre skyldformer.

⁴⁶ *ibid.* s. 195.

⁴⁷ *ibid.* s. 196.

⁴⁸ Se Kolrud (1992) s. 69.

2.3.3 Prosjekteringselskaper

I forlengelse av punkt 2.3.2 ovenfor, kan det videre spørres om Selskapet hefter for feil eller mangler som skriver seg fra arbeidet til selvstendige oppdragstakere. Selskapet vil ikke nødvendigvis ha utført alt prosjekteringsarbeidet selv. Et prosjekteringsarbeid blir som regel utført av selvstendige oppdragstakere som prosjekteringselskaper og ingeniører, på vegne av Selskapet. Tilsvarende som i entrepriseretten, må imidlertid Selskapet som har engasjert vedkommende stilles som om han selv hadde utført prosjekteringsarbeidet⁴⁹. Bech nevner et eksempel hvor konsulentens uriktige beregninger medfører at byggverket raser sammen eller får visse svikt. Dette vil være byggherrens ansvar, og de meromkostninger entreprenøren blir påført vil entreprenøren ha krav på som tilleggsbetaling.⁵⁰ Samme vil gjelde under NF 07, eksempelvis der boretårnet får svikt på grunn av en prosjekteringsfeil begått av Selskapets innleide arbeidskraft og som utgjorde grunnlaget for Leverandørens fabrikasjon. Risikoen ligger således fortsatt hos Selskapet, uavhengig om de har engasjert selvstendige oppdragstakere til å tegne, konstruere og lignende.

2.3.4 Ringvirkninger/Konsekvenser

Dersom det foreligger feil eller mangler ved Selskapets ytelser som inngår i Leverandørens endelige kontraktsgjenstand, kan man lett se for seg at feilen/mangelen får konsekvens som går ut over Selskapets bidrag alene. En feil tegning levert av Selskapet betyr ikke nødvendigvis bare at tegningen må lages på ny, men Leverandøren kan også ha blitt påført andre konsekvenser, som for eksempel at Leverandørens innkjøp blir feil. Hvem bærer risikoen for slike konsekvenser?

Samme utgangspunkt som ovenfor må gjelde, slik at mangler og feil som får virkning utover sin opprinnelige form er Selskapets risiko. I entrepriseretten vil feil som får virkning

⁴⁹ Se Sandvik (1977) s. 120.

⁵⁰ Se Bech (1962) s. 5.

for entreprenørens arbeidsopplegg være byggherrens risiko.⁵¹ Man må med andre ord også kunne se hen til de *konsekvenser* feil og mangler i Selskapets leveranse skaper for Leverandøren. Hvor langt man kan strekke seg i en slik betraktning er imidlertid ikke gitt. Sandvik nevner et eksempel for landbasert entrepriser, hvor den avsatte plassen for det som skal monteres blir for snau på grunn av feildimensjonering fra byggherrens side. Her vil entreprenøren ha krav på tilleggsvederlag for den hogging eller liknende som blir påkrevet.⁵²

2.3.5 Rammeleverandører

Endelig vil risikofordelingen etter funksjonsfelt kompliseres der Selskapet inngår såkalte rammeavtaler med andre leverandører. I NF 07 art. 1.20 er rammeavtaler definert som:

”... avtaler om en leveranse inngått av Selskapet hvor forpliktelser mht. leveranseomfang og leveringstidspunkt ikke er spesifisert.”

For å oppnå bedre priser, og sikre seg kapasitet hos trygge leverandører, inngår Selskapet gjerne generelle rammeavtaler med forskjellige leverandører, som man igjen benytter seg av ved enkelte prosjekter. Rammeavtalens generelle vilkår vil ofte angå leveransens kvalitet, pris, leveringstid og andre leveringsbetingelser.⁵³

I stedet for at Selskapet selv inngår de enkelte prosjektoppdrag med rammeleverandørene, er det ikke uvanlig at Selskapet pålegger (hoved)Leverandøren å benytte seg av Selskapets rammeavtaler. Leverandøren vil da gjennom kontrakten være pålagt å bruke rammeavtalen ved innkjøp, og forholde seg til rammeavtalens vilkår. På denne måten får Selskapet Leverandøren til å bruke de komponenter Selskapet ønsker. Ved siden av eventuelle forretningsmessige hensikter ved rammeleverandører, kan det være andre verdier som ligger i en leveranse fra rammeleverandøren. Kanskje er rammeleverandøren kjent for å

⁵¹ Se Sandvik (1966) s. 262.

⁵² I.c

⁵³ Se Kaasen (2006) s. 182.

produsere de best egnede ventiler for nettopp det prosjektet de står overfor eller liknende betraktninger.

Hvor Selskapet selv leverer ytelsene utsetter de seg direkte for en risikoeksponering, jfr. det som er sagt ovenfor om funksjonsfelt og risikofordeling. Interessant ved rammeleverandører i en risikosammenheng er hvordan Selskapet instruerer Leverandøren til å bruke de ønskede underleverandører, uten å direkte eksponere seg for den samme risiko. Utgangspunktet er at Leverandøren er ubetinget ansvarlig for egne underleveranser, se NF 07 art. 8.2 første ledd. Det gjelder imidlertid visse unntak for underleveranser som reguleres av en rammeavtale og der Selskapet har fratatt Leverandøren valg av underleverandør og- vilkår. Hva gjelder svikt i naturalytelsene fra rammeleverandørene og nærmere om hvem som må bære risikoen for svikten er imidlertid et omfattende emne som sprenger rammene for denne fremstillingen.⁵⁴

2.4 Overføring av risikoen etter særskilt kontraktsregulering

At Selskapet bærer risikoen for prosjekteringsfeil og mangler ved sine naturalytelser betyr imidlertid ikke at Selskapet alltid vil være ansvarlig for alle eventuelle konsekvenser feilen/manglene får. Det er ingenting i veien for at kontrakten mellom partene inneholder klausuler som helt eller delvis overfører risikoen på den annen part, og i en fabrikkkontrakt som NF 07 skjer dette først og fremst i favør av Selskapet.⁵⁵ Hagstrøm legger til grunn at risikofordelingen kan endres gjennom kontraktsregulering, men etter Rt. 1917 s. 673 skal det være ”*temmelig tydelig tale til*” før det kan legges til grunn at det er skjedd en kontraktsmessig overføring av risikoen.⁵⁶

I NF 07 er det to sentrale regelsett som må sies å være en ”temmelig tydelig tale” for at den opprinnelige risikofordelingen er endret. Som oppgaven vil ta for seg senere vil Leverandøren først og fremst kunne bli påført deler av risikoen, gjennom bortfall av retten

⁵⁴ For en mer detaljert fremstilling se Brannsten (2005).

⁵⁵ Se Askheim m.fl (1983) s. 197.

⁵⁶ Slik Hagstrøm skriver (1997) s. 82

til å få justert fremdriftsplan og/eller kontraktspris. Dette fordi Leverandøren kan rammes av den preklusive frist for å kreve endringsordre, se NF 07 art. 27.2 siste punktum og 16.1 annet ledd.

For det andre har NF 07 særskilte undersøkelses- og varslingsplikter for Leverandøren, se NF 07 art. 6. Mislighold av disse pliktene kan også overføre risikoen for enkelte omkostninger knyttet til prosjekteringsfeilen eller den mangelfulle leveransen på Leverandøren, til tross for den risikofordeling som i utgangspunktet skjer etter en funksjonsfordeling. Dersom Leverandøren har oversett og/eller unnlatt å varsle om svikt i Selskapets kontraktsforpliktelser, må Leverandøren sies å ha medvirket til at sluttresultatet ikke er kontraktsmessig.⁵⁷ I en slik situasjon vil det være urimelig at Selskapet skal bære den totale risiko, på bakgrunn av den funksjonsfordelingen som gjelder i kontraktsforholdet.

Oppgaven vil senere ta for seg både Leverandørens krav på endringsordre og den preklusive frist, samt Leverandørens undersøkelses- og varslingsplikt. (Se kapittel 4)

⁵⁷ Se Askheim m.fl (1983) s. 198.

3 Fastleggelse av feil/mangler ved Selskapets ytelser

3.1 Innledning

NF 07 art. 27.1 og art. 27.2 regulerer *konsekvensene* av at Selskapet har levert prosjektering og/eller materialer med feil eller mangler. Art. 27.1 annet ledd fastsetter at Leverandøren har krav på justering av fremdriftsplan og/eller kontraktspris dersom Leverandøren påføres forsinkelser og økte kostnader som skyldes mangelfull oppfyllelse av ytelser som påhviler Selskapet etter kontrakten. Art. 27.2 regulerer så hvordan endringsreglene kommer til anvendelse når det foreligger mangelfull oppfyllelse av Selskapets kontraktfastsatte ytelser. Bestemmelsen fastsetter imidlertid ikke *hva* som utgjør en feil/uoverensstemmelse i prosjekteringen, eller hva som utgjør en mangel i naturalytelsene. For å avgjøre hvorvidt Selskapet har levert prosjektering med feil eller mangelfulle leveranser til Leverandøren, er det nødvendig å ta stilling til hva Selskapet har forpliktet seg til.

Den sentrale kilden for å kartlegge Selskapets forpliktelser er kontrakten som er inngått mellom Selskapet og Leverandøren. Grovt sagt vil det være avviket mellom det Selskapet etter kontrakten plikter å levere og det som faktisk blir levert, som vil utgjøre den eventuelle feilen eller mangelen. ”Kontrakten” vil være både selve NF 07 sine enkelte bestemmelser (urevidert eller revidert), de enkelte vedlegg og eventuelt andre særskilte avtaler inngått mellom Selskapet og Leverandøren, se definisjonsbestemmelse i art. 1.11. Den prosjektering Selskapet plikter å levere til Leverandøren vil være å finne i kontraktens Vedlegg E og F jfr. art. 2.1, mens Vedlegg G regulerer Selskapets leveranser.

En svikt ved Selskapets ytelser kan for eksempel være misvisende tegninger, eller direkte feil i gjenstanden. Eksempel på det første er uriktig dimensjonering av en heisekran, mens eksempel på feil ved en gjenstand er at stålplater levert av Selskapet ikke har den nødvendige stål kvalitet som det endelige produkt krever.

Naturalytelsene til Selskapet må undergis en vanlig mangelsvurdering, på grunnlag av kontraktsbeskrivelsen av Selskapets leveringsplikt.⁵⁸ Hva gjelder prosjekteringen er imidlertid kravene til prosjekteringen ofte mer flytende angitt og mindre konkretisert, og dermed mindre egnet til å undergis en alminnelig mangelsbedømmelse.

3.1.1 "Alminnelig god vare"

I det følgende vil prosjekteringssvikt og mangelfulle leveranser behandles hver for seg, men for både prosjekteringssvikt og svikt i naturalytelsene kan det ses hen til det alminnelige obligasjonsrettslige prinsipp som ble slått fast i Rt. 1998 s. 774 om kjøpers krav til "alminnelig god vare".⁵⁹ Saken gjaldt et alminnelig forbrukerkjøp, hvor vedkommende krevde retting av en mangel ved en videospiller. Da mangelsvurderingen lå utenfor vurderingen som fremgår av kjøpsloven, bygde retten på et ulovfestet mangelsbegrep. Retten la til grunn at kjøper måtte forvente at han kjøpte en "alminnelig god vare" eller "vanlig god handelsvare", og la således vekt på normalforventningen hos kjøperen. Hagstrøm skriver i tilknytning til kravet om vanlig god handelsvare at kriteriet ofte er en henvisning til kutyme.⁶⁰ Som eksempel nevner han hvor "gjenstanden ikke holder mål sammenlignet med det som generelt må anses å være standarden for tilsvarende produkter".

Som nevnt innledningsvis er det ikke nødvendigvis slik at kjøpsloven kommer til anvendelse mellom Selskap og Leverandør under en fabrikkkontrakt som NF 07. Dommens rettssetning kan imidlertid ha overføringsverdi i den forstand at flere rettsavgjørelser har lagt den samme mangelsvurderingen til grunn, og vurderingen er ikke direkte knyttet til en bestemmelse i kjøpsloven. Verdien av kravet til "alminnelig god vare" i tilknytning til Selskapets leveranser svikter imidlertid noe, i og med at rettssetningen har blitt lagt til grunn overfor selgers prestasjoner i et klassisk kjøpsrettslig tilfelle og ikke overfor en bestillers ytelser i et tilvirkningskjøp.

⁵⁸ Se Kaasen (2006). s. 695.

⁵⁹ Se Rt.1998 s. 774

⁶⁰ Se Hagstrøm (2011) s. 167.

Til tross for dette er Leverandørens normalforventning blitt tillagt vekt ved vurderingen av Selskapets leveranser ved petroleumskontrakter. Dette viser blant annet en ekspertavgjørelse, hvor det ble argumentert for hvorfor det forelå et kontraktsbrudd fra Selskapets side. Den faktiske bakgrunn var blant annet at rørtegningene Selskapet skulle levere, ikke holdt den påregnelige kvalitet. I avgjørelsen ble det lagt til grunn at tegningene var av dårligere kvalitet enn det Leverandøren hadde *grunn til å forvente*. En begrunnelse for at Leverandøren hadde grunn til å forvente ekstra høy tegningskvalitet, var at Selskapets prosjekteringsselskap hadde brukt meget lang tid på engineeringarbeidet.⁶¹

3.2 Prosjekteringssvikt

3.2.1 Innledning

For å kunne ta stilling til hvorvidt Selskapet har misligholdt sin forpliktelse til å levere korrekt prosjektering, må det gjøres rede for hvordan svikt i prosjekteringen fastlegges. Prosjekteringen er som nevnt tegninger og spesifikasjoner som Selskapet skal bistå Leverandøren med. Dette prosjekteringsarbeidet er typisk arbeidet med å konstruere, formgi, tegne og beskrive det arbeid som Leverandøren skal utføre.⁶² Det er dette som *”definerer kravene til kontraktsmessig ytelse mht. resultat og – oftest – fremgangsmåter for å nå resultatet.”*⁶³ Leverandøren er bundet til å levere en kontraktsgjensstand i samsvar med de tegninger og spesifikasjoner som Selskapet har levert, se art. 23.1 annet ledd hvor dette omfattes av den kontraktfastsatte garantien til Leverandøren.

3.2.2 Kontrakten som tolkningsmiddel

Som nevnt tidligere vil det være avviket mellom det Selskapet etter kontrakten plikter å levere og det som faktisk blir levert, som utgjør svikten. Ved Selskapets prosjektering er det imidlertid sjelden kontrakten i seg selv stiller konkrete krav til den. Hvor Leverandøren

⁶¹ Se PetrIus (1997) s. 60 (1993)

⁶² Se Sandvik (1977) s. 111.

⁶³ Se Kaasen (2006) s. 138.

skal stå for en del av prosjekteringen er det i kontraktens art. 23.1 første ledd sagt at prosjekteringen må være ”egnet for det formål og den bruk den i henhold til Kontrakten er ment å tjene”. Kontrakten stiller ikke tilsvarende krav til Selskapets prosjektering, det er i utgangspunktet Selskapets ansvar om de utstyret Leverandøren med tilfredsstillende tegninger og spesifikasjoner. Som oftest angir bare kontrakten på hvilke tidspunkt de ulike tegninger og spesifikasjoner skal foreligge.⁶⁴ I mangel av andre holdepunkter er det likevel et naturlig utgangspunkt å oppstille et tilsvarende krav til Selskapets prosjektering, som for Leverandøren. Selskapet må som Leverandøren prosjektere i henhold til formålet og bruken som kontrakten er ment å tjene. Dersom kontrakten mellom Selskapet og Leverandøren skulle sette spesifikke krav til Selskapets prosjektering, vil manglende etterlevelse av kravene være et mislighold fra Selskapets side og rettsvirkningene vil følge art. 27.1.⁶⁵

Det kan oppstå tilfeller hvor det blir tvilsomt hvilke kontraktsforpliktelser Selskapet har overfor Leverandøren, fordi de enkelte delene av kontrakten er motstridende. Motstrid i kontrakten er ikke alltid så praktisk, da motstrid først og fremst foreligger hvor tolkning av kontrakten ikke løser spørsmålet (”direkte motstrid”). Hovedregelen er at kontrakten skal tolkes for å unngå motstrid. Skulle det likevel oppstå direkte motstrid mellom hva kontraktens vilkår foreskriver og kontraktens tegninger og spesifikasjoner, inneholder NF 07 art. 2.3 en prioritetsbestemmelse. Art. 2.3 viser til innholdsfortegnelsen i art. 2.1, hvor kontrakten i tillegg til kontraktens artikler inneholder de opplistede vedlegg og andre avtaledokumenter dersom det er opprettet. Prioritetsbestemmelsen i art. 2.3 bestemmer at prioriteten mellom kontraktens enkelte deler er (1) eget avtaledokument når det er opprettet, (2) kontraktsartiklene, (3) alle vedlegg unntatt vedlegg D i den rekkefølge de er nevnt i art. 2.1, og (4) vedlegg D (administrasjonsbestemmelser). De mest sentrale vedleggene for Selskapets eventuelle mislighold er vedlegg E (spesifikasjoner), vedlegg F (tegninger) og vedlegg G (Selskapets leveranser).

⁶⁴ *ibid.* s. 695.

⁶⁵ *ibid.* s. 139.

Det er imidlertid ikke avklart med prioritetsbestemmelsen i art. 2.3 hvem som må bære risikoen for konsekvensene denne motstriden måtte ha.⁶⁶ Bestemmelsen gir oss bare svar på hva en kan legge til grunn som den aktuelle kontraktsforpliktelse når det er intern motstrid i kontrakten.

Det kan videre problematiseres hvorvidt prioritetsbestemmelsen i art. 2.3 er tilstrekkelig når motstriden er internt i kontraktsartiklene, i vedlegget eller i den enkelte avtale. Art. 2.3 regulerer bare det tilfellet hvor de motstridende reglene utledes av ulike kontraktsdokumenter.⁶⁷ Ved motstrid i det enkelte kontraktsdokument må det ses hen til alminnelige tolkningsregler. I entrepriseretten har imidlertid NS 8405 pkt. 3.2 tredje ledd en bestemmelse som regulerer motstrid i den enkelte dokumentgruppe. Her vil spesielle bestemmelser gå foran de generelle bestemmelser og bestemmelser utarbeidet særskilt for kontrakten gå foran standardiserte bestemmelser.⁶⁸ Uten tilsvarende bestemmelse i NF 07 eller bestemmelse i motsatt retning kan det være grunn til å la samme regulering få anvendelse i NF 07. Reguleringen følger for så vidt også av lex-specialis prinsippet, hva gjelder de alminnelige lovtekster.

3.2.3 Teori og praksis

Hvor Kontrakten ikke setter spesifikke krav til Selskapets prosjektering, må det ses hen til andre kilder for å fastlegge innholdet av denne kontraktsforpliktelsen. Den nærliggende kilde på området er den juridiske teori. Det skrives at det klare utgangspunkt for Selskapets prosjekteringsforpliktelse er at Selskapet kan bestemme eksakt hva Leverandøren skal bygge, og Selskapet har ingen plikt til å sørge for at prosjekteringen er optimal.⁶⁹ Det er imidlertid en grunnleggende tanke at tegningene og spesifikasjonene skal gi Leverandøren både det avtalte og rimelig forutsatte grunnlag for hans kontraktarbeid.⁷⁰ Med andre ord må

⁶⁶ *ibid.* s. 136.

⁶⁷ *ibid.* s. 91.

⁶⁸ Se Marthinussen m.fl (2006) s. 72.

⁶⁹ Se Borchsenius (1989). 162.

⁷⁰ Se Kaasen (2006) s 695.

Selskapet levere et formålstjenlig prosjekteringsgrunnlag.⁷¹ Er prosjekteringen helt ubrukelig må det åpenbart kunne sies å foreligge et kontraktsbrudd. Et nevnt eksempel er hvor to rør er tegnet slik at de kolliderer, og Selskapet ikke har angitt hvordan de skal krysse hverandre.⁷²

Det klare utgangspunkt for Selskapets prosjekteringsforpliktelse kan oppsummeres slik; Selskapet må levere prosjektering som er egnet for formålet med kontrakten og slik at Leverandøren er i stand til å bygge det forutsatte. Prosjektering som ikke oppfyller dette kravet vil innebære et klart kontraktsbrudd fra Selskapets side.

Det vanskelige er imidlertid mellomtilfellene, hvor prosjekteringen ligger et sted mellom optimal og ubrukelig. De krav som må stilles til prosjekteringen vil bero på en konkret vurdering av kontraktsforholdet. Det må i alle tilfelle kunne ventes at Selskapets prosjektering er forholdsmessig til det Leverandøren skal utføre for Selskapet. I entrepriseretten er det sagt at i vurderingen skal det legges vekt på hva slags arbeider entreprenøren skal utføre for byggherren – jo mer komplisert arbeid, jo mer omfattende prosjektering må byggherren forsyne entreprenøren med.⁷³ Dette må antas å gjelde tilsvarende i offshoreentreprise. Leverandøren må få tilstrekkelig detaljerte tegninger og spesifikasjoner i forhold til det som skal bygges.

I forlengelse av dette må det kreves at det er gitt tilstrekkelig veiledning i prosjekteringsgrunnlaget, i forhold til det Leverandøren skal bygge. Sandvik uttaler at det kan foreligge prosjekteringssvikt også i de tilfellene hvor det er angitt en utførelse som betinger særlige forholdsregler under arbeidet, uten at entreprenøren er blitt gjort kjent med det. Som Sandvik skriver må uttrykket ”feil, uoverensstemmelser...” gå lengre enn de rene beregnings- og konstruksjonsfeil.⁷⁴ Hvor mye som kreves av byggherren må blant annet

⁷¹ Tilsvarende gjelder i entreprise, se Marthinussen m.fl (2006) s. 261.

⁷² Se Borchsenius (1989) s. 162-163.

⁷³ Se Marthinussen m.fl (2006) s. 261.

⁷⁴ Se Sandvik (1977) s. 117 om risikoen for prosjektering i NS 3430 pkt.10.5 (for NS 8405 se pkt. 19.1 (2))

vurderes ut i fra prosjekteringsforpliktelsen, og hva som etter bransjepraksis ”... normalt forutsettes at entreprenøren kan utføre uten nærmere veiledning og beregning.”⁷⁵. Det er grunn til å anta at hvor landentreprise stiller krav til entreprenørens forkunnskaper, vil det gjelde enda strengere krav til Leverandøren i offshore. Ut i fra den parts- og rollefordeling som foreligger ved NF 07, er det Leverandøren som innestår med den faglige ekspertise og dette er særskilt vektlagt ved valg av leverandør. Akkurat hva som normalt forutsettes at Leverandøren kan utføre uten nærmere veiledning og beregning er imidlertid en faglig vurdering, som vil variere fra prosjekt til et annet.

Av andre prosjekteringsfeil kan det foreligge selskapssvikt dersom Leverandøren ikke er blitt gjort oppmerksom på særlige forholdsregler han må ta under arbeidet, eller Selskapet har angitt utilstrekkelige sikringstiltak mot risiko.⁷⁶ Det vil imidlertid være et tolkningsspørsmål hvorvidt angitte metoder, sikringstiltak og så videre er ment som en valgrett for Leverandøren eller om det er uttømmende angitt. Det forekommer at Leverandøren gis en valgfrihet med hensyn til utførelsen, og kanskje også en direkte oppfordring til å selv vurdere visse sider av byggingen. Hvor dette er tilfellet må Leverandøren være ansvarlig for de planlegningsdetaljer som er overlatt til ham.⁷⁷

Illustrerende er en lagmannsrettsavgjørelse inntatt i LG-2009-188753.⁷⁸ Leverandøren skulle levere en ferdig plattform basert på et grovkonsept utarbeid av Selskapet. Det viste seg etter hvert at plattformens maling bar preg av avflekking, som førte til betydelige kostnader fordi plattformen måtte males på nytt. Spørsmålet i saken var hvem som måtte bære ansvaret for problemene. Retten tok utgangspunkt i den overordnede arbeidsfordeling i hovedavtalen, og viste til at Leverandøren skulle forestå det konkrete valg av malingsystem. Selv om Selskapet hadde angitt tekniske spesifikasjoner til malingen, hadde Leverandøren etter kontrakten stor valgfrihet i henhold til malingsvalget. På bakgrunn av valgfriheten og den garantien Leverandøren hadde gitt, måtte Leverandøren være ansvarlig for svikt i malingen som følge av feil valg av malingsystem. Avgjørelsen viser at selv om Selskapet angir minimumsspesifikasjoner, vil Leverandøren fortsatt ha funksjonsansvaret – altså ansvaret for korrekt gjennomføring. Videre viser avgjørelsen det grunnleggende prinsipp, at risikoen for svikt følger funksjonsfordelingen i kontrakten. I forlengelse av dette vil Leverandøren ha mindre valgrett og spillerom avhengig av hvor utførlig beskrivelsen av Leverandørens fremgangsmåte er. Selskapet har da i større grad påtatt seg risikoen for konsekvensene.

⁷⁵ Se Marthinussen m.fl (2006) s. 262.

⁷⁶ For tilsvarende i entreprise se Sandvik (1977) s. 118.

⁷⁷ Se Bech (1962) s. 23.

⁷⁸ Se LG-2009-188753

3.2.4 Leverandøren videreutvikler/slutfører Selskapets prosjektering

Ovenfor er det forutsatt at Selskapet står for prosjekteringen, nærmest i sin helhet, slik at Leverandøren alene utfører byggingen basert på Selskapets prosjektering. I mange faktiske prosjekter vil imidlertid ansvaret for prosjekteringsgrunnlaget være mer delt. Selskapet kommer gjerne med utgangspunktet for prosjekteringen, ofte betegnet som en FEED⁷⁹. Dette grunnlaget videreutvikles og detaljeres normalt ytterligere av Selskapet, men Selskapet kan også overlate til Leverandøren å slutføre prosjekteringsgrunnlaget. Man sier da gjerne at Leverandøren skal utføre detaljprosjekteringen. Etersom detaljprosjekteringen må ta hensyn til mange forhold og grensesnitt som vedgår selve byggingen, er det ofte en praktisk og fornuftig ansvarsfordeling at Leverandøren også skal ta ansvaret for detaljprosjekteringen. Det skaper imidlertid noen utfordringer i forhold spørsmålet om hvem av partene som skal bære ansvaret for feil eller svikt ved prosjekteringen.

Et naturlig utgangspunkt er imidlertid at den prosjekterende part bærer risikoen for den prosjektering vedkommende har utført. Med andre ord vil Leverandørens frihet ved prosjektering og utførelse korrespondere med tilsvarende vid risiko.⁸⁰ Såfremt det er på det rene at Leverandøren og Selskapet har avtalt denne prosjekteringsfordelingen, må Leverandøren dermed sies å ha overtatt risikoen for den del av prosjekteringen han har påtatt seg.⁸¹ Foruten Leverandørens opprinnelige risiko for utførelsen, vil han derfor også måtte bære risikoen for vanskeligheter som kunne vært avverget ved en annen utforming.⁸² Hvorvidt Leverandøren er gitt ansvar for deler av prosjekteringen beror imidlertid på tolkningen av kontrakten inngått mellom Leverandøren og Selskapet.⁸³ Det er grunn til å nevne at til tross for at kontrakten kan gi klare holdepunkter for når prosjekteringsansvaret for Selskapet slutter, og Leverandørens prosjekteringsansvar begynner, vil det ofte i praksis kunne medføre vanskelige avgrensninger i det konkrete tilfellet. Man ser derfor i praksis at partene ofte inntar særskilt regulering for risikofordeling i slike tilfeller.

⁷⁹ Utgangspunktet for et prosjekteringsgrunnlag betegnet ofte som en «FEED», som er forkortelse for Front End Engineering & Design (på norsk: tidlig-fase prosjektering)

⁸⁰ For entrepriser se Sandvik (1966) s. 217.

⁸¹ Se Kaasen (2006) s. 141 fotnote 32.

⁸² For entrepriser se Sandvik (1966) s. 217.

⁸³ For entrepriser se LG 2004-43696

3.3 Mangelfulle leveranser

3.3.1 Innledning

Ved siden av prosjekteringen avtaler partene også ofte at Selskapet skal levere sentrale komponenter som skal inngå i kontraktsgjenstanden. Vanligvis inneholder kontrakten mellom Selskapet og Leverandøren et særskilt dokument med detaljerte lister over hva Selskapet skal levere av materialer, gjerne kalt ”Company provided items”⁸⁴.

Hva Selskapet plikter å yte, hvor mye de plikter å yte, til hvilken tid de plikter å yte det og liknende spørsmål omkring naturalytelser vil som oftest være særskilt avtalt mellom Selskapet og Leverandøren. Det vil således være denne avtalen, som danner grunnlaget for en vurdering av hvorvidt Selskapet har levert mangelfulle leveranser eller ei.

Det kan imidlertid være slik at avtalen mellom Selskapet og Leverandøren er revidert siden avtaleinngåelsen. Et karakteristisk trekk ved en kontrakt underlagt NF 07 er at den er langsiktig og kan være gjenstand for endring underveis, se endringsreglene i art. 12-16. Den faktiske bakgrunn for eventuell endring kan være forskjellig, men Selskapet kan eksempelvis ønske å justere spesifikasjonene, relevante lover og regler endres, Selskapet vil slippe andre leverandører til byggeplassen og så videre.⁸⁵ Det primære formål med endringsreglene er å endre Leverandørens plikter – ikke Selskapets. Men, virkningen av at Leverandørens plikter endres kan også være en justering av Selskapets plikter og rettigheter.⁸⁶ Det er dermed ikke alltid tilstrekkelig å foreta en mangelsbedømmelse ut i fra de opprinnelige plikter, idet endringsreglene kan føre til justering av Selskapets plikter og rettigheter. Eventuelle endringer vil føre til et nytt grunnlag for fastleggelse av partenes plikter, og dermed et nytt grunnlag for å vurdere hvorvidt Selskapet har overholdt sine plikter.

⁸⁴ Se Askheim m.fl (1983) s. 195.

⁸⁵ Se Kaasen (2006) s. 579.

⁸⁶ *ibid.* s. 580.

Det generelle skjæringstidspunktet for mangelsvurderingen vil være når Selskapet faktisk leverer sin ytelse til Leverandøren.⁸⁷ Det er først da innholdet av Selskapets forpliktelse vurderes, og det tas hensyn til at forpliktelsen kan være endret etter kontraktsinngåelsen.

3.3.2 Mangelsvurdering

Det følger av alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper at når forpliktelsen til å yte reguleres i en kontrakt, er det tolkningen av denne som tilsier hva realdebitor skal yte.⁸⁸ Dette må gjelde tilsvarende for Selskapets leveranser i henhold til kontrakten. Selskapets naturalytelser undergis derfor en vanlig mangelsvurdering på grunnlag av Selskapets leveringsplikt.⁸⁹

I den juridiske teori er det blant annet skrevet at avtalte standardvilkår ikke alltid kan underkastes de samme tolkningsregler som ellers gjelder for kontakter og avtaler.⁹⁰ En standardkontrakt som NF 07 er imidlertid i et konkret tilfelle ofte endret og modifisert. I tillegg vil partene ha avtalt hva Selskapet skal levere av materialer i vedlegg eller i andre konkrete avtaler. Med andre ord, *hva* Selskapet skal levere av materialer er ikke regulert i standardvilkårene. Hvor avtalebestemmelsene som fastsetter Selskapets forpliktelser ikke er avtalte standardvilkår, kan de ikke underkastes en annen tolkning enn andre kommersielle kontrakter. Det vil derfor være naturlig å underkaste avtalevilkårene en fortolkning etter de alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper.

Tolkningslæren hører til avtaleretten, og det vil bli for inngående å behandle dette i detalj i denne oppgaven. Det som imidlertid må nevnes er det klare utgangspunkt for tolkningen, nemlig avtalens ordlyd. Som nevnt i innledningskapitlet vil det være en naturlig forståelse av ordlyden som må legges til grunn, og det skal sterke grunner til for å fravike dette utgangspunktet ved profesjonelle parter. Et enkelt eksempel på en mangelfull leveranse ut

⁸⁷ *ibid.* s. 689.

⁸⁸ Se Hagstrøm (2011) s. 135.

⁸⁹ Se Kaasen (2006) s. 695.

⁹⁰ Se Bull (1988) s. 109-110.

ifra en naturlig forståelse av ordlyden vil være dersom Selskapet i kontrakt har forpliktet seg til å levere nærmere bestemte komponenter i fargen rød, men i stedet leverer blå komponenter. Da er det helt klart et avvik, ut ifra den enkle observasjon av hva avtalen fastsetter og hva som faktisk blir levert. Et mer praktisk eksempel på en mangelfull leveranse er hvor det er avtalt at Selskapet skal levere materialer med en overflatebehandling som møter nærmere angitte NORSOK krav.⁹¹ Leverer Selskapet materialer med en overflatebehandling som ikke samsvarer med angitte krav, vil det foreligge et kontraktsbrudd fra Selskapets side. På bakgrunn av overnevnte må det sterke grunner til for å fravike en ordlydsfortolkning av hva Selskapets i henhold til kontrakten forplikter å levere av naturalytelser.

Dersom en ordlydsfortolkning av kontrakten ikke fastslår hva Selskapet skal levere av naturalytelser, kan det bli tale om å utfylle avtalen på vanlig måte. Jo mer detaljert og spesifikk avtalen er, jo mindre rom oppstår for utfylling.⁹² Dette medfører at det vil være andre momenter enn ordlyden i kontrakten som tillegges vekt, ved fastleggelse av hvorvidt Selskapet har levert mangelfulle naturalytelser (abstrakt mangelsvurdering).

3.3.3 Abstrakt mangelsvurdering

En abstrakt mangelsvurdering er en mangelsvurdering som beror på en mer almen vurdering, utover den opprinnelige avtaletolkning.⁹³ Hvorvidt det i den enkelte kontrakt gis rom for en abstrakt forpliktelsesvurdering ”... beror på en tolkning av kontrakten. Enkelte kontrakter inneholder en så uttømmende regulering av partenes plikter at det ikke er videre rom for utfylling gjennom et abstrakt forpliktelsesbegrep.”⁹⁴ NF 07 som sådan inneholder ingen regulering av Selskapets plikter, hva gjelder kravene til de materialer og utstyr som Selskapet leverer. Hvorvidt Selskapet og Leverandøren har inngått en konkret avtale som inneholder en slik regulering avhenger av det konkrete tilfellet. I det følgende forutsettes

⁹¹ NORSOK standard er en samling av standarder utformet av Norsk sokkels konkurranseposisjon, til kvalitetssikring av produkter og arbeidsgjennomføring.

⁹² Se Knoph (2009) s. 287.

⁹³ Se Hagstrøm (2011) s. 166.

⁹⁴ *ibid.* s. 172.

det at Selskapet og Leverandøren ikke har foretatt en uttømmende regulering, følgelig at det er rom for utfyllende tolkning.

En abstrakt mangelsvurdering må blant annet legges til grunn hvor Selskapet skal levere materialer etter eget valg. Da kan det vanskelig sies at Selskapet har en forpliktelse til å levere noe spesielt. Som eksempel kan nevnes at Selskapet skal levere rør for transport av olje, men leverer et rør som er mindre velegnet til å pumpe olje i gjennom, sammenlignet med de rørtypene som normalt brukes. Da kan det ikke automatisk konkluderes med at det foreligger et kontraktsbrudd fra Selskapet.⁹⁵ Det må foretas en mer almen vurdering av det konkrete forhold for å fastslå om de leverte rørene innebærer en mangel.

Et klart utgangspunkt er at Selskapet må ha en plikt til å levere materialer som faktisk kan brukes. Leverer Selskapet rør som ikke kan føyes eller sveises sammen som forutsatt, er dette klart et kontraktsbrudd – selv om det ikke er spesifisert hva Selskapet skal levere.⁹⁶ Ved slike tilfeller er det liten tvil om at Selskapet har levert mangelfulle materialer. Mer praktisk er imidlertid hvor det foreligger faktisk mulighet for å føye rørene sammen, men føyingen vil ta unormalt lang tid eller er mer kostnadskrevende enn hva Leverandøren har forutsatt i sin interne planlegging. Slike ”mellomtilfeller” oppstår typisk hvor Selskapets materialer verken er perfekte eller ubrukelige. Det er disse tilfellene som er interessante (og vanskelige) å vurdere, fordi det kreves en mer inngående vurdering i det enkelte tilfellet.

NF 07 gir som nevnt ingen konkrete holdepunkter, men det kan ses hen til hva som er skrevet om tilsvarende problemstilling i entrepriseretten. I entrepriserettens standarder er det uttrykkelig sagt at byggherren bærer risikoen for ”kvalitet og anvendelighet” av materialer og produkter han har levert, se NS 8405 pkt. 19.4 annet ledd. Hva som ligger i ordene kvalitet og anvendelighet må bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfelle, men dersom det ikke er avtalt noe spesifikt mellom partene vil det være hensiktsmessig å ta

⁹⁵ Se Borchsenius (1989) s. 162

⁹⁶ I.c.

utgangspunkt i ”... *alminnelige standardkrav i bransjen.*”⁹⁷ Det skrives videre at fordi det er byggherren som skal ha sluttproduktet, må byggherren likevel stå fritt så fremt kvaliteten ikke har betydning for entreprenøren. Hvorvidt kvaliteten har betydning for Leverandøren må vurderes opp mot hva Leverandøren kan tåle utover sin fastsatte kontraktsforpliktelse. Hvor Leverandøren må bruke lengre tid enn forutsatt for å montere en del som Selskapet har levert og det skyldes delens dårlige kvalitet, kan det sies å ha betydning for Leverandøren. Det kan eksempelvis forsinke Leverandørens arbeid i forhold til en dagmulftsanksjonert milepæl, og dermed pådra dagmulktansvar etter art. 24 flg. Som ved landbasert entrepriser er anbudsprisen til leverandøren basert på en sannsynlighets-kalkyle, og ikke en ren gjetting. Leverandøren må derfor regne med vanlige tilstander og bruk av konvensjonelle og vanlige arbeidsmetoder hvor det ikke er gitt andre opplysninger.⁹⁸ Ytterligere eksempel er hvor Selskapet leverer utstyr for utførelsen av Leverandørens arbeid, men utstyret er umoderne og mindre praktisk enn utstyr Leverandøren selv ville valgt. Avviket utstyret betraktelig fra hva som ellers er vanlig å bruke i bransjen, og dette får betydning for Leverandørens kontraktsforpliktelse, kan det være grunn til å hevde at Selskapet har levert mangelfullt utstyr.

3.3.4 En side mot læren om bristende forutsetninger

Det klare utgangspunkt for fastleggelse av Selskapets forpliktelse i henhold til levering av naturlytelser er tolkning av kontrakten og de enkelte avtaler som er inngått med Leverandøren jfr. punkt 3.3.2 ovenfor. Så fremt faktum er brakt på det rene vil det ofte være relativt klart hvorvidt Selskapet har levert mangelfullt eller ei. Tvilsspørsmål kan imidlertid oppstå hvor det verken ut ifra en objektiv fortolkning av kontrakten eller en almen mangelsvurdering kan fastlegges hvorvidt Selskapet har levert mangelfullt eller ikke. Typisk hvor Selskapet ensidig prioriterer egne interesser, uten å gjøre Leverandøren oppmerksom på dette direkte i kontrakten. For eksempel, enten ved å levere dårlige rør som er kostnadsbesparende for Selskapet eller levere eksepsjonelt gode rør som er så komplekse

⁹⁷ Se Marthinussen m.fl (2006) s. 272.

⁹⁸ Se Bech (1962) s. 11.

at de blir mer tidkrevende og/eller kostbare for Leverandøren å håndtere. Her foreligger det ikke en klar misligholdssituasjon fra Selskapet, men Leverandøren opplever likevel vanskeligheter med å oppfylle kontraktsmessig på grunn av forhold som ikke er flagget i kontrakten.

Dette fører oss over i en diskusjon som har en side mot læren om bristende forutsetninger. Til tross for at en (inngående) drøftelse av læren om bristende forutsetninger faller på siden av oppgavens tema, kan det være interessant å vise hvordan problemstillingen i korte trekk har vært håndtert i praksis, ettersom drøftelsen må sies å være nært knyttet til spørsmålet om risikoplassering.

Bristende forutsetninger innebærer i korte trekk at situasjonen forandrer seg på en uforutsett måte i tiden fra avtalen ble inngått til avtalen skal oppfylles, som igjen gjør det vanskeligere å oppfylle avtalen (gjerne kalt irregulær utvikling). De tradisjonelle vilkår for å tillegge en forutsetningssvikt relevans, er at det foreligger:

”... vesentlige og upåregnelige avvik fra klart motiverende forutsetninger, og at det etter en totalvurdering finnes rimelig å tillegge forutsetningssvikten relevans. I tillegg må forutsetningen og dens motiverende virkning ha vært synbar for den annen part ved kontrahering.”⁹⁹

I tilknytning til tilsvarende problemstilling i landbasert entrepris skriver Bech at hovedregelen er at entreprenøren er forpliktet til å frembringe det avtalte for en bestemt pris, og overvinne de hindringer som måtte oppstå for egen regning.¹⁰⁰ Dette så fremt byggherren har oppfylt sine medvirkningsplikter. Hva gjelder forutsetningssviktens virkning for entreprenørens pris mener blant annet Bech at vår rett anerkjenner som relevant forutsetning at ”... situasjonen er normalt i forhold til en nøktern vurdering av de tilgjengelige data. En vesentlig svikt i disse forutsetninger og dermed en vesentlig svikt i

⁹⁹ Se Kasen (2006) s. 311.

¹⁰⁰ Se Bech (1962) s. 7.

grunnlaget for kalkylen gir entreprenøren rett til justering av kontrakten.”¹⁰¹ Dette standpunktet fastsetter han på bakgrunn av en gjennomgåelse av voldgiftspraksis på området.

En voldgiftsavgjørelse inntatt i RG 1992 s. 728 (”Tirannadom II”) belyser hvordan uforutsette forhold får betydelige konsekvenser for entreprenørens utførelse av sitt kontraktsarbeid. Etter at skipet Tiranna sank utlyste Statens Forurensningstilsyn (SFT) en anbudskonkurranse for å få fjernet oljen fra det sunkne skipet. Entreprenøren som fikk tildelt oppdraget opplevde etter flere ukers arbeid at oljen hadde fått en fast konsistens, som førte til at oljen ikke kunne pumpes på ordinær måte. Entreprenøren krevde tilleggsvederlag for de vanskeligheter han måtte overvinne for å få fjernet oljen. Retten fant at entreprenøren hadde krav på tilleggsbetaling, men en tolkning av kontrakten mellom partene løste ikke problemet. Retten la til grunn en negativ supplerings av kontrakten med støtte i deklarasjonsrett på området og hensiktsmessighetsbetraktninger. Retten fant ikke at læren om bristende forutsetninger løste spørsmålet, men la til grunn en tilsvarende betraktning som Bech; *”Hvis det i det konkrete tilfelle er på det rene at entreprenørens pris er kalkulert ut fra en normalsituasjon, vil det også være ubillig å belaste ham med omkostningene ved å overvinne hindringer som hans kalkyler ikke gir dekning for, omkostninger som kan være av en slik størrelsesorden at entreprenørbedriften vanskelig kan bære dem.*”¹⁰²

Av nyere praksis, hvor samme type tvilsspørsmål var til rettsbehandling, er Rt. 1999 s. 922 ”Salhus flytebro-dommen”.¹⁰³ I dette tilfellet krevde entreprenøren tilleggsbetaling for de merutgifter som påløp i forbindelse med uforutsette vanskeligheter under sveising av høyfast stål ved byggingen av en flytebro i stål. Retten fant i dette tilfellet at entreprenøren var nærmest til å bære risikoen for at sveiseprosessen ble uventet komplisert og kostbar. Retten uttaler blant annet at *”Et visst tap må en entreprenør tåle uten å kunne reise krav om tilleggsbetaling. I den andre enden av skalaen kan et særlig omfattende tap bli en*

¹⁰¹ *ibid.* s. 13.

¹⁰² Se RG 1992 s. 728 på s. 743.

¹⁰³ Se Rt. 1999 s. 922

selvstendig grunn for å tillegge en bristende forutsetning relevans.” Videre vurderer retten hvem av partene som er nærmest til å bære risikoen for at en forutsetning svikter, byggherren som foresto prosjekteringen eller entreprenøren som foresto utførelsen. I vurderingen legger retten blant annet vekt på at entreprenøren hadde muligheter for å forutse at sveisbarheten av det høyfaste stålet kunne komme til å by på de problemer som oppstod, delvis på grunn av at de satt inne med landets kanskje fremste ekspertise på sveising av stål. Retten bygget videre på at byggherren, ved en entrepris av det omfang som det dreide seg om, hadde grunn til å regne med en høyere grad av ekspertise. Dette var også en av grunnene til at byggherren krevde en omfattende prekvalifisering for sine anbydere.

”Tirrannadom II” viser at irregulær utvikling har blitt tillagt vekt i entreprenørens favør, og at det legges vekt på entreprenørens kalkulerte pris ut ifra en normal situasjon.

”Salhusflytebro-dommen” tilsier imidlertid at terskelen for entreprenøren er høy, hvor blant annet entreprenørens ekspertise blir tillagt vekt. Det er grunn til å tro at terskelen er minst like høy for Leverandøren under NF 07, om ikke høyere. Ved fabrikasjon i offshore vil Leverandøren nærmest alltid ha høy kompetanse, og være kontraktsparten med høyest ekspertise på området. Høyesteretts synspunkter om ekspertise hos entreprenøren anvendt på fabrikasjon i offshore tilsier derfor at terskelen for Leverandøren vil være høy, hva angår kravene til en relevant forutsetningssvikt som Leverandøren skal kompenseres for.

4 Konsekvenser av svikt ved Selskapets ytelser

4.1 Kreditormora eller mislighold?

Hvor en kontraktsforpliktelse ikke blir oppfylt i samsvar med kontrakten, betegnes det gjerne som ikke-oppfyllelse, som ofte vil være samsvarende med et kontraktsbrudd eller et mislighold. Dersom realdebitor (Leverandøren) ikke får oppfylt sin kontraktsforpliktelse på grunn av forhold kreditor hefter for, foreligger det kreditormora hos kreditor etter de alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper.¹⁰⁴ Slik kreditormora/brudd på kreditorplikter er i følge alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper ikke et kontraktsbrudd.¹⁰⁵ Sett hen til svikt i Selskapets ytelser under NF 07 vil det derfor, tradisjonelt sett, ikke være riktig å snakke om et kontraktsbrudd. Etter alminnelig kontraktsrett er virkningene av kreditormora at ytelsesplikten til debitor blir suspendert så lenge som kreditormoraen varer. Realdebitor kan også få visse plikter for å ivareta kreditors interesser, som for eksempel omsorgsforpliktelser for kontraktsgjenstanden.¹⁰⁶

Det synes imidlertid å være alminnelig anerkjent i den autoritative juridiske teori på området, hva gjelder både petroleumskontrakter og entreprisekontrakter, at kreditormora i tradisjonell forstand må forstås som et kontraktsbrudd fra Selskapets (byggherrens) side. Blant annet ettersom naturalytelser fra Selskapet er så sentralt for avviklingen av kontraktsforholdet, ligger virkningene av svikt ved slike ytelser nærmere alminnelige misligholdssanksjoner enn kreditormoravirkninger.¹⁰⁷ Også innenfor entrepriseretten er det allment akseptert at kreditormora er et selvstendig erstatningsgrunnlag, som derfor må likestilles med et mislighold.¹⁰⁸

Det må på bakgrunn av dette sies å være akseptert at brudd på kreditorplikter kan være et selvstendig kontraktsbrudd i fabrikasjonskontrakter som NF 07. Dersom Selskapet ikke leverer prosjektering og materialer som avtalt, foreligger det således et kontraktsbrudd fra

¹⁰⁴ Se Hagstrøm (2011) s. 335.

¹⁰⁵ Se Knoph (2009) s. 300 og Ot.prp 1986-87 nr. 80 s. 42 flg.

¹⁰⁶ *ibid.* s. 303.

¹⁰⁷ Se Kaasen (2006) s. 687.

¹⁰⁸ Se Barbo (1997) s. 580, Petterson (2010) s. 354 og ND 1982 s. 340

Selskapets side. Til støtte for dette er også det faktum at brudd på de såkalte ”medvirkningspliktene” er uttrykkelig omtalt som kontraktsbrudd i NF 07, se art. 27.

Selskapets mislighold er imidlertid ikke et kontraktsbrudd i den forstand at Leverandøren kan kreve Selskapets kontraktsforpliktelser oppfylt in natura. Dette har sammenheng med at Selskapet har en avbestillingsadgang som nærmest er betingelsesfri, se NF 07 art. 17.¹⁰⁹ Hvor Selskapet har denne adgangen er det ikke hensiktsmessig å dømme Selskapet til å oppfylle sine medvirkningsforpliktelser.¹¹⁰ Selskapets mislighold kan heller ikke sies å være et kontraktsbrudd på lik linje som realdebitors mislighold når det kommer til konsekvensene. Misligholdsbeføyelsene er med andre ord ikke de samme, idet Leverandørens misligholdsbeføyelser nesten alltid vil begrense seg til kompensasjon av tid og penger gjennom endringssystemet.

4.2 Endringsordre

4.2.1 Innledning

Hvorvidt man klassifiserer prosjekteringsfeil og mangler i Selskapets leveranser som kreditormora eller kontraktsbrudd er imidlertid mer av teoretisk betydning, enn av særlig praktisk betydning. Hvilke sanksjoner som kan gjøres gjeldende ved Selskapets mislighold av kreditorplikter må bero på en fortolkning av kontrakten.¹¹¹ I NF 07 tillegges Selskapets mislighold rettsvirkninger gjennom endringsmekanismen. Dette er fremgangsmåten for hvordan Leverandøren får ekstra tid og/eller penger. Selskapet skal utstede endringsordre etter de alminnelige endringsreglene.¹¹²

Endringsordresystemet anvendes under NF 07 i flere situasjoner og reiser enkelte generelle problemstillinger. I det følgende ønsker jeg å behandle enkelte sentrale aspekter som

¹⁰⁹ Selskapet pådras imidlertid et økonomisk ansvar etter art. 17.2 og må betale avbestillingsgebyr etter art. 17.3.

¹¹⁰ Se Barbo (1997) s. 480 petitavsnitt.

¹¹¹ I.c

¹¹² Se Kaasen (2006) s. 582.

knytter seg til risikofordelingen mellom kontraktspartene. Mekanismen med endringsordre er et system som søker å opprettholde den opprinnelige kommersielle balansen fastsatt ved kontrakten – svikt ved Selskapets ytelser skal ikke gå utover Leverandøren uten kompensasjon i form av tid og/eller penger.

Det er kontraktens art. 27.1 som knytter Selskapets prosjekteringsvikt og mangelfulle leveranser sammen med endringsreglene, hvor Leverandøren har ”krav på justering av Fremdriftsplanen og/eller Kontraktsprisen i henhold til reglene i art. 12 til 16”.¹¹³ Mens art. 27.1 første ledd regulerer virkningene av at Selskapet er forsinket med oppfyllelsen av sine kontraktsforpliktelser, er det bestemmelsens annet ledd som regulerer bruddet på alle Selskapets øvrige plikter.¹¹⁴ Den fastsetter at Leverandøren har ”tilsvarende rett til endring av Fremdriftsplan og tillegg til Kontraktsprisen ved... økte kostnader som skyldes mangelfull oppfyllelse av ytelser som påhviler Selskapet etter Kontrakten”. Videre er det art. 27.2 som fastsetter at Selskapet *skal* utstede endringsordre, som i følge art. 27.1 skal danne grunnlaget for justering av fremdriftsplan og/eller kontraktspris. Som utgangspunkt gjelder her de vanlige prosessuelle (og materielle) reglene i endringssystemet, se her art. 12 til 16.¹¹⁵

Under den tidligere versjon (NF 05), regulerte art. 27.1 kun en rett til utstedelse av endringsordre når Selskapets ytelser var forsinket eller en mangelfull ytelse *førte til* forsinkelse hos Leverandøren. NF 07 art. 27.1 er dermed redigert fra 05 versjonen til å omfatte en komplett regulering av Selskapets kontraktsbrudd og Leverandørens krav på endringsordre.

Den klassiske situasjon hvor endringsreglene kommer til anvendelse er hvor Selskapet vil endre Leverandørens kontraktsforpliktelse, enten via formløse instruksjoner eller via endringsordre som betegner seg som dette, se art. 16.1 første ledd. At også Selskapets mislighold betinger utstedelse av endringsordre er derfor utenfor de normale tilfeller. Kaasen nevner at det er naturlig å se med skjerpene blikk på at endringssystemet kommer til anvendelse ved Selskapets mislighold, i og med at dette ikke har noen ”... *naturlig*

113 Det fremkommer også av art. 12.3, som er en samlebestemmelse for hvilke regler som gir Leverandøren rett til å kreve endring av fremdriftsplan og/eller kontraktspris.

114 Betalingsplikten reguleres av art. 27.3

115 Se Kaasen (2006) s. 699.

sammenheng med de fleksibilitetsbehov som har begrunnet og bestemt utformingen av endringssystemet.”¹¹⁶ At endringssystemet kommer til anvendelse, med endringsordre som en koblingssentral, er imidlertid hensiktsmessig ved at situasjonen identifiseres og eventuelle tvister vedrørende misligholdet og dets konsekvenser behandles fortløpende uten at fremdriften i prosjektet forstyrres mer enn nødvendig.¹¹⁷ Endringsreglene er også utformet for å gjenopprette kontraktsbalansen der Selskapet ensidig har grepet inn i Leverandørens plikter. Overført til Selskapets mislighold taler det for å anvende endringsreglene også i dette tilfellet – da kostnadene ved å oppfylle kontrakten blir endret for Leverandøren, på grunn av forhold han ikke har risikoen for.¹¹⁸

Med endringsordren skal Leverandøren i prinsippet holdes skadesløs ved å kompenseres med tid og/eller penger. Brudd på Selskapets kontraktsforpliktelser er fortsatt Selskapets risiko. Dette gjelder både feil ved prosjekteringen og mangler i materialene fra Selskapet.¹¹⁹ Sandvik skriver imidlertid i tilknytning til den landbaserte entrepriserett at uttrykket ”skadesløs” ikke er treffende. Det er mer riktig å omtale de merytelser som ligger bak merkostnadene som tilleggsarbeid.¹²⁰ Kaasen nevner også at det er upresist å si at leverandøren holdes skadesløs, da vederlagsspørsmålet reguleres av endringsreglene og i praksis art. 13.2, og dette tilleggsvederlaget kan avvike betydelig fra en egentlig skadesløsholdelse.¹²¹ Uavhengig av begrepsbruk vil Leverandøren bli kompensert for Selskapets kontraktsbrudd gjennom en rett til justering av fremdriftsplan og/eller kontraktspris. Bestemmelsen må imidlertid sees i sammenheng med Leverandørens varslings- og undersøkelsesplikt i art. 6.1 og art. 6.2. Dersom Leverandøren misligholder sin kontraktsforpliktelse i henhold til undersøkelse og varsling av Selskapets leveranser, vil Leverandøren kunne miste sitt krav på justering av fremdriftsplan og/eller kontraktspris jfr. art. 27.1 annet ledd siste punktum.¹²²

¹¹⁶ Se Kaasen (1988) s. 316.

¹¹⁷ l.c

¹¹⁸ Se Kaasen: (2006) s. 584.

¹¹⁹ *ibid.* s. 143.

¹²⁰ Se Sandvik (1977) s. 117.

¹²¹ Se Kaasen (2006) s. 143 fotnote 35.

¹²² Se nærmere om undersøkelse- og varslingsplikt i punkt 4.3 under.

4.2.2 Endringsordrekrav

4.2.2.1 Noen utgangspunkter

Som nevnt over, skal Selskapet i utgangspunktet utstede en endringsordre ved feil eller svikt ved egne leveranser, jf. NF 07 art. 27.2. Det er likevel ikke slik at Leverandøren nødvendigvis mottar en endringsordre fra Selskapet, til tross for at han har krav på dette. Den faktiske situasjon er gjerne motsatt, slik at Leverandøren må anmode eller kreve endringsordre. I art. 27.2 siste punktum oppstilles det en preklusiv frist, hvor Leverandøren må *kreve* endringsordre ”uten ugrunnet opphold” etter han har oppdaget kontraktsbruddet for å bli kompensert.¹²³ Preklusjon er kort fortalt bortfall av et ellers berettiget krav, som følge av at kravet er fremmet for sent i henhold til en angitt frist.

At Leverandøren har risikoen for å påberope seg Selskapets mislighold må ses på bakgrunn av at naturalytelsene fra Selskapet og Leverandøren blir svært sammensveiset i et typisk fabrikkprosjekt. Det kan i praksis være vanskelig å skille ut den ”egentlige” årsak for at det oppstår en svikt.¹²⁴ Den egentlige årsak er også lettere å oppdage på et tidlig stadium. Det vil derfor være lettere å se Selskapets bidrag til mangelen eller svikten kort tid etter mangelen eller svikten inntraff. Den preklusive fristen bidrar derfor til at Leverandøren er mer våken, og Selskapet kan komme i gang med forebyggende tiltak og oppretting tidligst mulig. NF 07 brukes ofte som kontrakter på store, langvarige og dynamiske prosjekter hvor det skjer mye underveis. Dette skaper et behov for at den som mener det har oppstått en svikt/fremdriftshindring som kan ha konsekvenser for fremdriften eller vederlaget sier ifra tidligst mulig. Og det er Leverandøren som sitter med den ”... informasjon og innsikt som kreves for å kunne oppdage en utvikling som kan innebære behov for justering av pris og tid.”¹²⁵ Det kan sies at kjernen i endringsmekanismen er at ”hvis det er noe” som kan tilsi

¹²³ Se Kaasen (2006) s. 696.

¹²⁴ *ibid.* s. 579.

¹²⁵ Se Kaasen (1988) s. 320.

at Leverandøren har krav på justering av fremdriftsplan eller kontraktspris, må Leverandøren påberope seg dette ved å kreve endringsordre innen den preklusive frist.¹²⁶

Regelen er som en reklamasjonsregel til fordel for Selskapet.¹²⁷ Regelen er tilsvarende med art. 16.1 annet ledd vedrørende krav om endringsordre på bakgrunn av pålegg om arbeid utenfor Leverandørens kontraktsforpliktelser, hvor Leverandøren i begge tilfeller mister retten til å få en endringsordre ved passivitet.¹²⁸ Ved vurdering av den preklusive fristen er det forsvarlig å se hen til rettskilder og momenter som knytter seg til art. 16.1 annet ledd, da det er på det rene at ”uten ugrunnet opphold” i denne artikkelen skal ha det samme innhold i art. 27.2 siste punktum.¹²⁹

4.2.2.2 ”Uten ugrunnet opphold”

Den preklusive frist for å kreve endringsordre er som nevnt ”uten ugrunnet opphold”. Sett hen til risikofordelingen tilknyttet svikt ved Selskapets ytelser, er det denne preklusive fristen som kan avgjøre hvorvidt risikoen blir værende hos Selskapet (jfr. funksjonsfordelingen) eller om Leverandøren overtar hele eller deler av denne risikoen. Ved vurderingen vil det bli nødvendig å se hen til fristens start, fristens lengde og når fristen opphører.

Leverandørens frist til å kreve endringsordre starter når Leverandøren har oppdaget kontraktsbruddet, jfr. art. 27.2 siste punktum. Når Leverandøren må anses for å ha oppdaget Selskapets mislighold må vurderes ut i fra en objektiv vurdering, hvor Leverandøren må være faktisk kjent med Selskapets mislighold.¹³⁰ Fristavbrytende

¹²⁶ Se Kaasen (2009) s. 59.

¹²⁷ Preklusjonsregelen er imidlertid mer generell, da den omfatter ethvert kontraktsbrudd på ethvert tidspunkt, mens den tradisjonelle reklamasjonsbestemmelse bare omfatter mangelsansvar og er bare aktuell etter levering av kontraktsgjenstanden, se Kaasen (2006) s. 583.

¹²⁸ Se Borchsenius (1989) s 161.

¹²⁹ Se Kaasen (2006) s. 700, som viser til vurderingen av den preklusive fristen i art. 16.1 når det skrives om tilsvarende frist i art. 27.2.

¹³⁰ *ibid.* s. 699.

virkning anses å være fra det tidspunkt kravet er forsvarlig sendt.¹³¹ Dette følger av regler om rettsbevarende utsagn/reklamasjon, og det tilsies av reelle grunner. Således er det ikke nødvendig at kravet er kommet frem til Selskapet.

I henhold til endringsordrekravets form må det uttrykkelig betegnes som dette, og fremsettes skriftlig på fastsatt skjema jfr. NF 07 art. 16.1 tredje ledd. Selv om Selskapet skulle bli oppmerksom på Leverandørens standpunkt ved et muntlig krav om endringsordre, er det antakeligvis ikke tilstrekkelig til at preklusjonen avverges.¹³² Endringsordrekravet må videre inneholde en spesifisert beskrivelse av det arbeid kravet gjelder, jfr. art. 16.1 tredje ledd if. Det betyr at kravet/omstendigheten må identifiseres i varslet. I motsatt fall vil ikke varslet ha noen hensikt.¹³³

Ordlyden ”uten ugrunnet opphold” tilsier isolert sett at et *grunnet* opphold er tilstrekkelig i henhold til fristens lengde. Hovedspørsmålet er derfor *hva* som er et *grunnet* opphold. Det må med andre ord stilles krav til hvilken begrunnelse som kvalifiseres som gyldig for å vente med å rette krav om endringsordre.

Leverandøren må i utgangspunktet kunne vente så lenge som han har saklig grunn til det. Kaasen uttaler likevel at det vanskelig kan tenkes andre gyldige grunner til å vente med fremsettelse av endringsordre enn at selve kommunikasjonen mellom Selskapet og Leverandøren ”*tar noe tid*”¹³⁴. At Leverandøren foretar konsekvensvurderinger av Selskapets mislighold og utarbeider forslag til hvordan konsekvensene kan avhjelpest, vil ikke utgjøre et *grunnet* opphold¹³⁵. Hvor Leverandøren somler med å fremsette krav om endringsordre er helt klart ikke et *grunnet* opphold. Leverandøren bærer selv risikoen for at kontraktsadministrasjonen er organisert på en slik måte at de relativt fort kan fastslå

¹³¹ Se Barbo (1997) s. 215.

¹³² *ibid.* s. 208, og se Petrus (1995) s. 51 (1994)

¹³³ *ibid.* s. 211.

¹³⁴ Se Kaasen (2006) s. 700.

¹³⁵ *l.c.*

hvorvidt Selskapet har misligholdt sin kontraktsforpliktelse i henhold til prosjektering eller naturalytelser, og at de får fremsatt kravet like etterpå.

Ved vurderingen vil det være naturlig å ta utgangspunkt i reglens formål, som i det vesentligste er Selskapets behov for å få melding om situasjoner som har negative konsekvenser for tid og penger i prosjektet.¹³⁶ Jo før Selskapet får melding om deres angivelige kontraktsbrudd, jo før kan Selskapet iverksette kompensierende tiltak. Fristens lengde kan derfor påvirkes av om Selskapet på grunn av for sen varsel er blitt avskåret fra å iverksette tiltakene, og Leverandøren var klar over at slike tiltak var en nærliggende konsekvens av endringsordrekravet.¹³⁷

At fristen er oppstilt såpass skjønnsmessig tilsier at det er rom for en konkret vurdering i det enkelte tilfelle, hvor begrunnelsen for tiden som brukes vil avhenge av omstendighetene i den enkelte sak. Blant annet vil Leverandøren bruke lengre tid på å fastslå Selskapets mislighold dersom det forutsetter inngående undersøkelser/operasjoner, enn dersom det ved første øyekast på leveransen vil være lett å oppdage. Basert på et utvalg av ekspertavgjørelser som foreligger, legges det til grunn en konkret vurdering av om fristen er overholdt.¹³⁸ Tidsvariasjonen i de enkelte avgjørelsene viser at avgjørelsene tilknyttet petroleumskontraktene er svært avhengig av de konkrete forhold i det enkelte tilfelle (jfr. punkt 1.5.3 ovenfor).

Hvorvidt oppholdet er grunnet må uansett bygge på Leverandørens forhold, og Selskapets behov eller liknende er i utgangspunktet ikke av betydning. Men, Selskapets behov kan være et moment dersom Leverandøren var *klar over* Selskapets behov i denne henseende.¹³⁹ Det vil imidlertid ikke være en unnskyldning i ettertid dersom det viser seg at sen fremsettelse av endringsordrekravet ikke hadde noen betydning for Selskapet.¹⁴⁰

¹³⁶ Se Barbo (1997) s. 217.

¹³⁷ I.c

¹³⁸ Se blant annet Petrus 1995 s. 145 (1990), Petrus 1995 s. 129 (1998), Petrus 1996 s. 121 (1994) og Petrus 1995 s. 41 (1994).

¹³⁹ Se Barbo (1997) s. 216.

¹⁴⁰ Se Kaasen (2006) s. 426.

Som nevnt må Leverandørens krav om endringsordre ses i sammenheng med de undersøkelse- og varslingsplikter som oppstilles i NF 07 art. 6. Leverandørens øvrige plikter etter kontrakten er kanskje den faktor som er av størst betydning ved fastleggelsen av tidsfristens lengde.¹⁴¹ Til tross for at det er fullt mulig å misligholde undersøkelse- og varslingsplikten i art. 6, og samtidige overholde den preklusive fristen til å kreve endringsordre i art. 27, kan det spores en sammenheng som kan ha betydning for vurderingen av oversittelse av den preklusive frist i art. 27. Barbo skriver i tilknytning til den landbaserte entreprise at *”Oppfyllelse av undersøkelsesplikten vil ofte føre til at entreprenøren oppdager, eller burde oppdaget, arbeidspålegg vedrørende arbeid utenfor de opprinnelige kontraktsplikter. Hvis undersøkelsesplikten misligholdes, og det må antas at entreprenøren ville fått den nødvendige oppfordring til å fremsette endringsordrekrav hvis mislighold ikke hadde foreligget, kan oppholdet vanskelig anses grunnet.”*¹⁴² Til tross for at Barbo her skriver om oppdagelse av arbeidspålegg, har det overføringsverdi til oppdagelse av Selskapets mislighold, da kjernen er det samme – Leverandøren må reise krav om endringsordre for å bli kompensert med tid og/eller penger på grunn av forhold Leverandøren i utgangspunktet ikke har risikoen for.

I og med at vurderingen omkring ugrunnet opphold knytter seg til Leverandørens forhold, fremfor Selskapets behov, må bevisføringsplikten for at det forelå saklig grunn til å vente med å fremsette kravet påhvile Leverandøren.¹⁴³

4.2.3 Oversittelse av den preklusive fristen

Art. 27.2 sier uttrykkelig at oversittelse av den preklusive fristen fører til at Leverandøren taper retten til å påberope seg Selskapets kontraktsbrudd. Her ligger den direkte likhet mellom preklusjon i art. 27.2 og alminnelige regler om reklamasjon som betingelse for å

¹⁴¹ Se Barbo (1997) s. 218.

¹⁴² I.c

¹⁴³ Se Barbo (1997) s. 216.

gjøre rettigheter gjeldende.¹⁴⁴ Leverandøren har ikke lenger krav på å bli holdt skadesløs, til tross for at prosjekteringssvikten eller den mangelfulle leveransen i utgangspunktet er Selskapets risiko etter kontraktens funksjonsfordeling. De negative konsekvenser av Selskapets kontraktsbrudd overføres således til Leverandøren, som om de var hans egne.¹⁴⁵ Leverandøren må oppfylle i henhold til sin kontraktsforpliktelse *uten* kompensasjon, for svikt ved forhold partene som utgangspunkt har avtalt at Selskapet skal ha risikoen for (se punkt 2.2 ovenfor). Endringsordresystemet fremstår derfor som et mulig unntak fra utgangspunktet, hva gjelder risikoplassering for svikt ved Selskapets ytelser.

4.3 Undersøkelse- og varslingsplikt

4.3.1 Innledning

NF 07 art.6 pålegger Leverandøren en undersøkelse- og varslingsplikt, hva gjelder de materielle sider ved Selskapets ytelser (prosjektering og materialleveranser).¹⁴⁶ Ved en fremstilling av svikt ved prosjektering og materialer som Selskapet leverer under NF 07, er den kontraktfastsatte undersøkelsesplikt for Leverandøren av sentral betydning. Oppgaven har ovenfor vist hvordan risikoen for svikt ved Selskapets ytelser i utgangspunktet ble allokert i henhold til en funksjonsfordeling i kontrakten (se punkt 2.2 ovenfor), men hvor Leverandøren kan bli pådratt risikoen ved manglende oppfyllelse av endringsordresystemet (se punkt 4.2.3 rett over).

Undersøkelsesplikten fremstår som et ytterligere unntak fra utgangspunktet, hvor misligholdt undersøkelse- og varslingsplikt kan føre til at risikoen for uoverensstemmelser og feil i Selskapets ytelser overføres til Leverandøren. Misligholdt undersøkelse- og varslingsplikt kan dermed utløse to konsekvenser for Leverandøren, som innebærer en risikooverføring fra Selskapet til Leverandøren; (i) ikke krav på justering av fremdriftsplan og/eller kontraktspris jfr. art. 27.1 annet ledd, og (ii) ansvarlig på erstatningsrettslig

¹⁴⁴ *ibid.* s. 225.

¹⁴⁵ Se Borchsenius (1989) s. 166.

¹⁴⁶ Leverandøren har også en plikt til å kontrollere at Selskapets ytelser leveres til riktig tid jfr. NF 07 art. 11.

grunnlag for påløpte ekstra utgifter jfr. art. 6.3. Mens konsekvensen av for sen eller unnlatt varsling etter art. 6 vil være ansvar for enkelte økte utgifter eller kostnader, vil konsekvensen av unnlatt oppfyllelse av art. 27 kunne medføre bortfall av et krav i sin helhet.

4.3.2 Begrunnelse/hensyn

At det er pålagt undersøkelse- og varslingsplikt i kontrakt kan først og fremst begrunnes med at det er hensiktsmessig at mislighold fra Selskapet oppdages på et tidlig stadium. Dette fordi konsekvensene kan minimaliseres, blant annet ved at Selskapet blir i posisjon til å iverksette nødvendige tiltak før for eksempel leveransen blir inkorporert i kontraktsgjstanden.¹⁴⁷ Hvorvidt det er rimelig å pålegge *Leverandøren* dette ansvaret er imidlertid ikke gitt. Det er hovedsakelig i Selskapets interesse å vite om feil og mangler så tidlig som mulig i prosjektet, for å minimalisere omkostningene de kan føre med seg og andre ringvirkninger. Likevel er det *Leverandøren* som har det helhetlige ansvaret for å fullføre kontraktsgjstanden og kan derfor sies å være nærmest til å oppdage eventuelle feil og mangler ved leveranser som skal inngå i kontraktsgjstanden. Dersom Selskapet skulle hatt en tilsvarende posisjon som *Leverandøren* ville det innebære en omfattende involvering i prosjektet, og det med uheldige konsekvenser og merkostnader. Blant annet har Selskapet begrenset med folk til å påta seg den undersøkelsesplikt som er nødvendig. Ved siden av økonomiske og praktiske konsekvenser, ville også ansvars- og risikofordelingen blitt uklar.¹⁴⁸

Det knytter seg også preklusive frister til varslingsplikten i art. 6. Ved siden av den lettere pønale karakter den preklusive frist for varsling innebærer, er hensynet bak regelen at den skal fremtvinge en tidlig avklaring. Hovedsakelig er det et praktisk behov som ligger bak. Kontraktsmotparten har behov for avklaring for å effektivt ivareta egne posisjoner og sikre at relevant dokumentasjon ikke blir vanskelig tilgjengelig eller går tapt.¹⁴⁹ På bakgrunn av

¹⁴⁷ Se Kaasen (2006) s. 144.

¹⁴⁸ Se Kaasen (2009) s. 57.

¹⁴⁹ *ibid.* s. 54.

begrunnelsen bak Leverandørens undersøkelses- og varslingsplikt er det mest nærliggende at preklusjonsregelen retter seg mot den som tilvirker kontraktsgjenstanden – det er Leverandøren som må ha en sterk oppfordring til å si ifra hvis det er noe når han sitter som ”... edderkoppene i prosjektets spindellev.”¹⁵⁰

4.3.3 Undersøkelsesplikten vedrørende prosjektering art 6.1

4.3.3.1 Når inntreffer undersøkelsesplikten

Artikkelen oppstiller ingenting hva gjelder undersøkelsespliktens lengde. Men det må antas at Leverandøren har en kontinuerlig undersøkelsesplikt, så fremt Selskapets prosjektering ikke er slutført.¹⁵¹ Leverandøren må kunne vente med å undersøke Selskapets tegninger og spesifikasjoner til et ”naturlig stadium i arbeidet”¹⁵². Dette begrunnes blant annet med at kontrakten ikke oppstiller noen ubetinget plikt for Leverandøren å undersøke så snart dokumentene foreligger, samtidig som prosjekteringen ofte videreutvikles av Selskapet under kontraktens liv. Når Leverandøren må anses for å ha kommet til et naturlig stadium er imidlertid ikke nærmere spesifisert, og må bero på en helhetsvurdering i det konkrete tilfellet.

4.3.3.2 Pliktens omfang

NF 07 art. 6.1 bestemmer at Leverandøren skal søke etter mangler og uoverensstemmelser (”feil”) i Tegninger og Spesifikasjoner. Dette omfatter alle de dokumenter som inngår i kontraktens Vedlegg E (Spesifikasjoner) eller Vedlegg F (Tegninger). Videre omfatter det både de dokumenter som forelå ved kontraktsinngåelsen, og de som er endret eller kommet i tillegg under kontraktperioden ved hjelp av Selskapets ensidige endringsrett.

¹⁵⁰ *ibid.* s. 57.

¹⁵¹ Se Kaasen (2006) s. 148.

¹⁵² *l.c.*

I henhold til *hva* som kan utgjøre ”feil”, er dette belyst under avsnittet om Selskapets prosjektering (se punkt 3.2 ovenfor) , da uttrykket er det samme som i art. 27.1 annet ledd om Selskapets ansvar.¹⁵³

Det fremkommer av ordlyden i art. 6.1 at Leverandøren skal ”søke” etter mangler og uoverensstemmelser. Ordlyden tilsier dermed at Leverandøren skal gjøre noe positivt – det skal til en viss grad gjøres aktive undersøkelser. Det er blant annet uttalt at uttrykket ”søke etter” må innebære at Leverandøren må gjøre noe mer enn det som er nødvendig for egne arbeidsoperasjoner, da undersøkelsesplikten er en selvstendig kontraktsforpliktelse.¹⁵⁴ Leverandøren skal med andre ord lete etter forhold som påvirker byggingen, og slike forhold må søkes avdekket før de materialiserer seg under byggingen.¹⁵⁵

En konsekvens av at undersøkelsesplikten er en selvstendig kontraktsforpliktelse er at Leverandøren ikke kan kreve verken tilleggsbetaling eller annen kompensasjon for det arbeid han må iverksette for å oppfylle undersøkelsesplikten – så fremt dette ligger innenfor kontraktsforpliktelsen i art. 6.1.¹⁵⁶ At Leverandøren skal *overvinne* feilen som oppdages er imidlertid utenfor hans kontraktsforpliktelser, og Leverandøren må i så måte følge endringsreglene for å få kompensasjon for dette jfr. art. 6.4 hvor art. 12-16 (endringsreglene) gjelder tilsvarende.

Det tvilsomme og interessante er omfanget av Leverandørens plikt til å undersøke Selskapets tegninger og spesifikasjoner. Et sted må grensen gå for når vi er utenfor Leverandøren kontraktsfastsatte undersøkelsesplikt. At Leverandøren skal gjennomgå alt av materiale kan ikke kreves, dette vil ”... *sprenge rammen for en fabrikkkontrakt.*”¹⁵⁷ Undersøkelsesplikten må begrenses til de mer åpenbare feil og mangler ved Selskapets

¹⁵³ Undersøkelsesplikten er imidlertid ikke *begrenset* til Selskapets kontraktsbrudd. Leverandørens undersøkelsesplikt gjelder uavhengig om svikten kan tilordnes Selskapets kontraktsbrudd, se Kaasen (2006) s. 148-149.

¹⁵⁴ Se Kaasen (2006) s. 150 og Petrius (1996/1) s. 23 (1988).

¹⁵⁵ *ibid.* s. 149.

¹⁵⁶ Se Barbo (1997) s. 490 petitavsnitt.

¹⁵⁷ Se Kaasen (2006) s. 150.

ytelser.¹⁵⁸ Dette begrunnes med at Selskapets sakkyndige konsulenter råder over betydelige ressurser og har mer tid til prosjekteringsarbeidet enn Leverandøren har til utførelsen av byggearbeidene. På bakgrunn av dette må Leverandøren i all hovedsak kunne stole på at de angivelser og beregninger Selskapet forsyner Leverandøren med er holdbare.¹⁵⁹

Ikke i noen tilfelle kan det kreves at Leverandøren finkjemmer alt av tegninger og spesifikasjoner som kommer fra Selskapet. Det kan imidlertid ikke aksepteres at Leverandøren ikke gjør noen form for undersøkelser utenom sine opprinnelige arbeidsforpliktelser i kontrakten. Et grunnleggende synspunkt følger av funksjonsfordelingen i kontrakten. Hvor det er meningen at leverandøren skal foreta mer omfattende undersøkelser enn det som opprinnelig følger av hans kontraktsforpliktelse, må det følge av kontrakten ut over den alminnelige bestemmelse i art. 6.1.¹⁶⁰

4.3.3.3 Varslingsplikten

Det følger av NF 07 art. 6.1 annet ledd at dersom Leverandøren oppdager¹⁶¹ mangler og uoverensstemmelser i Selskapets tegninger og spesifikasjoner, skal Leverandøren gi varsel om dette uten ugrunnet opphold.

Det er først og fremst på det rene at det hefter et skriftlighetskrav til varselet, se NF 07 art. 36.1. Utover dette oppstilles det imidlertid ikke noe formkrav (kfr. formkravet ved krav på justering av fremdriftsplan og/eller kontraktspris ved endringsordrekrav). Leverandørens varsel må imidlertid identifisere hva som utgjør en mangel eller uoverensstemmelse – det er ikke tilstrekkelig å bare gi Selskapet en enkel melding om at det ble oppdaget mangler.

Men kravet til innholdet i varslet og spesifiseringen av mangel eller uoverensstemmelse må sees i forhold til tidsbetingelsen. Leverandøren må varsle ”uten ugrunnet opphold” etter

¹⁵⁸ Se Askheim m.fl (1983) s. 199.

¹⁵⁹ l.c

¹⁶⁰ l.c

¹⁶¹ Det har ingen betydning om feilen er oppdaget ved de pålagte undersøkelser, eller på grunn av andre omstendigheter.

mangel eller uoverensstemmelse oppdages. Med tanke på hva varslet skal inneholde, vil det dermed ikke være grunnnet ”... å ta seg tid til å foreta nærmere utredninger av årsaker, virkninger og mulige tiltak.”¹⁶² Hva som er et grunnnet opphold må vurderes konkret i det enkelte tilfelle. Det er en helhetsvurdering som vil bli lagt til grunn. Det kan her vises til momenter under drøftelsen av ugrunnnet opphold i tilknytning til art. 27.2 siste punktum.

4.3.4 Undersøkelsesplikten vedrørende Selskapets leveranser art 6.2

4.3.4.1 Innledning

Gjenstand for undersøkelse i art. 6.2 er de naturalytelser fra Selskapet som omfattes av kontraktens Vedlegg G: Selskapets leveranser. Som ved Selskapets prosjektering vil dette omfatte vedlegget slik det til enhver tid måtte være, i det det kan ha vært gjenstand for endring etter kontraktsinngåelsen, se art. 12-16. Kaasen skriver blant annet at undersøkelsen vedrørende Selskapets leveranser også bør omfatte anvendeligheten, hvor eksempelvis gjenstanden er uegnet for sitt formål.¹⁶³

4.3.4.2 Visuell undersøkelse (første ledd)

Artikkelens første ledd oppstiller en relativt rask undersøkelsesplikt ved mottagelse av Selskapets leveranse. Den skal foretas ”umiddelbart” etter mottagelsen, og eventuelle mangler som oppdages skal det varsles om til Selskapet ”innen 48 timer” etter mottagelsen.

Den undersøkelsen kontrakten oppstiller er først og fremst en visuell undersøkelse, og det sier seg selv at det er begrenset hvor inngående denne kan være – sett hen til at Leverandøren har 48 timer fra mottagelsen til varslingen skal finne sted. Grovt sagt kan det sies å være mangler som kan oppdages ved første øyekast på leveransen det er snakk om. Eksempelvis, dersom Selskapet er forpliktet til å levere to paller med ventiler og det bare leverer en pall, er dette noe Leverandøren må kunne oppdage ved en visuell undersøkelse

¹⁶² Se Kaasen (2006) s. 150.

¹⁶³ Se Kaasen (2006) s. 154.

rett etter leveransen er mottatt. Kravene til den visuelle undersøkelsen varierer imidlertid med godsets art , og *”det sentrale er at han skal foreta den inspeksjon man normalt ville foreta umiddelbart ved mottak av denne type varer etter denne type transport. Normalt vil dette i hvertfall innebære kontroll av antall kolli og generell ytre inspeksjon av emballasje med sikte på å avdekke transportkader.”*¹⁶⁴

4.3.4.3 Nærmere undersøkelser (annet ledd)

Etter bestemmelsens annet ledd skal Leverandøren ”innen rimelig tid” og ikke senere enn ”den frist som nevnt i Vedlegg G”, foreta nærmere undersøkelser. Her, som ved undersøkelse av Selskapets prosjektering, henger fristen for når undersøkelsen skal foretas sammen med hvor grundig undersøkelse som er påkrevd. Som Kaasen uttaler må Leverandøren *”... kunne rasjonalisere arbeidet ved for eksempel å slå sammen undersøkelser der dette er naturlig, selv om det skulle føre til utsatt undersøkelse av de tidligst mottatte leveranser.”*¹⁶⁵

Undersøkelsen skal være samsvarende med undersøkelser som nevnt i Vedlegg G, og ellers slike undersøkelser ”som en samvittighetsfull kjøper ville foretatt”. Hvorvidt Leverandøren har foretatt undersøkelser som nevnt i Vedlegg G må avgjøres ut i fra en vanlig undersøkelse av faktiske omstendigheter. Et avvik fra de undersøkelser Leverandøren i henhold til Vedlegget plikter å foreta vil utgjøre misligholdt undersøkelsesplikt.

Ellers skal som nevnt undersøkelsen tilsvare den undersøkelsen en samvittighetsfull kjøper ville ha foretatt. Dette er en skjønsmessig standard, hvor det må foretas en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. *”Innholdet av denne standarden beror i første rekke på vareslag. Men det er også relevant om det foreligger spesielle holdepunkter for å anta noe om gjenstandens kontraktsmessighet.”*¹⁶⁶ Det vises da til eksempler som hvor

¹⁶⁴ l.c

¹⁶⁵ Se Kaasen (2006) s. 155

¹⁶⁶ l.c

Leverandøren har tidligere erfaringer med samme type leveranse eller samme type transport, som tilsier hvordan Leverandøren burde undersøke leveransen.

4.3.4.4 Varslingsplikten

Dersom en mangel oppdages, uansett hvordan den oppdages, skal Leverandøren ”straks” varsle Selskapet. Vurderingen av den tillatte tidsbruken til Leverandøren fra han oppdager mangelen til det varsles er tilnærmet likt som i art. 6.1 , til tross for at art. 6.2 bruker uttrykket ”straks” og ikke ”uten ugrunnet opphold”. At Leverandøren må varsle straks tilsier ”... at Leverandøren ikke kan bruke mer tid enn det som med nødvendighet kan kreves for å nedfelle oppdagelsen i et kontraktmessig varsel.”¹⁶⁷

Hva gjelder formkrav til varslingen er det som ved varsling etter art. 6.1 ingen formkrav utover skriftlighetskravet jfr. art. 36.1.

4.3.5 For sen eller manglende varsling

4.3.5.1 Konsekvenser

Dersom Leverandøren varsler Selskapet rettidig i henhold til art. 6.1 eller art. 6.2, skal Selskapet sørge for at feilen blir rettet eller gi Leverandøren instruks etter endringsreglene om hvordan han skal forholde seg til feilen, jfr. art.6.4. Har imidlertid Leverandøren oversittet fristen, følger det av NF 07 art. 6.3 at Leverandøren kan bli ansvarlig for ”direkte ekstra utgifter” på culpabrunnlag. Aktsomhetskravet må ses i lys av at Leverandøren er pålagt en omfattende undersøkelsesplikt.¹⁶⁸ Dette gjelder naturligvis også dersom varslingen ikke har funnet sted i det hele tatt.

Til tross for at risikofordelingen i utgangspunktet følger funksjonsfordelingen i kontrakten, kan som nevnt både for sent fremsatt krav om endringsordre og misligholdt undersøkelse-

¹⁶⁷ l.c

¹⁶⁸ Se Kaasen (2006) s. 589.

og varslingsplikt kan føre til at det skjer en risikooverføring – i favør av Selskapet. For sen varsling eller manglende varsling av prosjekteringsfeil og mangelfulle leveranser kan dermed føre til at Leverandøren overtar deler av risikoen som Selskapet opprinnelige hadde. Mer korrekt sagt er det kanskje å si at Leverandøren overtar ansvar for konsekvensene av for sen eller unnlatt varsling, enn at de overtar risikoen (dette i motsetning til manglende oppfyllelse av endringsordresystemet, hvor risikoen i sin helhet kan måtte bæres av Leverandøren.)

En ytterligere konsekvens ved misligholdt undersøkelse- og varslingsplikt, er at Leverandøren bli bundet av prosjekteringen og de mangelfulle leveransene *med* dens feil, jfr. art. 23.1 annet ledd. Mener Leverandøren at dette er en endring av hans opprinnelige kontraktsforpliktelse, må Leverandøren kreve endringsordre innen den preklusive frist i art. 16.1. Skulle Leverandøren også oversitte denne friste risikerer han å måtte oppfylle sine kontraktsforpliktelser, med de feil/mangler som Selskapet hadde risikoen for, uten justering av fremdriftsplan og/eller kontraktspris. Denne delen av oppgaven vil ta for seg de konsekvenser som følger direkte av art. 6.3.

Det er imidlertid visse forutsetninger som må foreligge for at Leverandøren kan bli ansvarlig for kostnader forbundet med Selskapets mangelfulle leveranser, og det er begrenset hvilke type kostnader Leverandøren kan bli ansvarlig for.

4.3.5.2 Ekstra utgifter

Først og fremst er det bare ”ekstra utgifter” som Leverandøren kan bli ansvarlig for. Eksempelvis vil ikke Leverandøren bli ansvarlig for kostnadene Selskapet påføres for å utbedre en mangel som påheftet deres leveranse til Leverandøren. Det er bare de utgifter som oppstår fordi Leverandøren ikke varslet eller ikke varslet rettidig som Leverandøren kan blir ansvarlig for. Selskapet bærer fortsatt risikoen for selve feilen/mangelen, forutsatt at Leverandøren rettidig har forelagt krav om endringsordre til Selskapet (se punkt 4.21 ovenfor om endringsordrekrav). Systemet er med andre ord at hver part selv må bære

følgene av sine feil.¹⁶⁹ Selskapet må bære følgene av eventuell prosjekteringsfeil eller mangelfulle leveranser og Leverandøren for eventuell misligholds undersøkelse- og varslingsplikt. Det skjer således en risikofordeling, og ikke en full risikooverføring.¹⁷⁰ Hagstrøm skriver blant annet i tilknytning til undersøkelse- og varslingsplikten i NS, at hvis det for eksempel var uaktsomt av entreprenøren å overse feil i en konsulents beregning, må det betraktes som enn mer uaktsomt av konsulenten å begå dem – og denne feilen skal belastes byggherren.¹⁷¹ Man står med andre ord overfor samvirkende årsaker; på den ene siden de risikofaktorer som faller innenfor Selskapets risikofelt, og på den andre siden Leverandørens for sene eller unnlatte varsling av risikofaktoren, som Leverandøren er nærmest til å bære følgene av.¹⁷²

Art. 6.3 annet punktum slår fast at også ekstra utgifter som er en følge av mangler og uoverensstemmelser som ”burde ha vært” oppdaget gjennom Leverandørens kvalitetssikringssystem eller ved undersøkelser som nevnt i art. 6.2 er omfattet. Således vil også skjulte mangler kunne omfattes i den grad disse ”burde ha blitt” oppdaget. Dette tilsier at det ikke er nødvendig at mangelen i Selskapets leveranser eller uoverensstemmelsene i prosjekteringen er faktisk oppdaget. Kontrakten legger til grunn at dersom Leverandøren burde ha oppdaget mangelen eller uoverensstemmelsene ved (1) Leverandørens kvalitetssikringssystem, (2) en visuell undersøkelse, (3) undersøkelser som nevnt i Vedlegg G eller (4) slike undersøkelser som en samvittighetsfull kjøper ville foretatt, kan Leverandøren også bli ansvarlig for de ekstra utgiftene. Konsekvensene ved for sen eller unnlatt varsling inntreder dermed også hvor Leverandøren faktisk ikke har oppdaget feilene, forutsatt at han burde ha oppdaget dem ved de nevnte undersøkelser.

¹⁶⁹ Se Borchsenius (1989) s.165.

¹⁷⁰ Se Hagstrøm (2011) s. 352.

¹⁷¹ I.c

¹⁷² Se Askheim m.fl (1983) s. 200.

4.3.5.3 Årsakssammenheng

Enhver ekstra utgift er imidlertid ikke Leverandørens ansvar. Art. 6.3 er ikke tiltenkt å lempe alt ansvar over på Leverandøren, uavhengig av kostnadspost og årsakssammenheng for urettidig varsling eller unnlatt varsling. De ekstra utgiftene må oppstå ”i forbindelse med” arbeidet. Det oppstilles her et vilkår om årsakssammenheng, hvor også adekvansbetraktninger må antas å få anvendelse.

Utgifter som således er utelukket er for eksempel kostnader Selskapet påføres fordi feilen/mangelen får virkning for andre kontrakter Selskapet har inngått, og som ligger utenfor hva Leverandøren med rimelighet kunne se var en nærliggende og adekvat konsekvens av manglende varsling. Dette kan tenkes hvor ”... *motstridende spesifikasjoner er sendt flere Leverandører eller fordi forsinkelsen får knock-on-effekter i andre kontraktsforhold.*”¹⁷³ Annet eksempel på utgifter som typisk faller utenom er såkalt ikke-prosjektavhengige administrasjonskostnader (”interne kostnader”), idet det gjerne ikke foreligger en nærliggende årsakssammenheng mellom slike kostnader og Leverandørens manglende varsling om den aktuelle feilen.¹⁷⁴

4.3.5.4 Betydningen av Selskapets forsikringer

Det er videre en forutsetning at omkostningene ikke er dekket av Selskapets forsikring. Dette er uttrykkelig slått fast i art. 6.3. Hvorvidt omkostningene dekkes av Selskapets forsikring må vurderes konkret ved å se hen til forsikringsdekningen, og det vil som oftest være Selskapets byggerisikoforsikring (art. 31.1) som kan dekke disse utgiftene.¹⁷⁵

4.3.5.5 Rettighet- og/eller garantitap for Selskapet

Foruten at Leverandøren kan bli ansvarlig for ekstra utgifter (som ikke er dekket av Selskapets forsikringer), kan Leverandøren bli ansvarlig for det tap Selskapet påføres om

¹⁷³ Se Kaasen (2006) s. 152.

¹⁷⁴ Se Barbo (1989) s. 436.

¹⁷⁵ Se Kaasen (2006) s. 156.

de mister rettigheter eller garantier på grunn av den for sene eller fullstendig utelatte varslingen. Kaasen skriver at dette er praktisk fordi Selskapets leveranser som oftest er kjøpt inn fra andre Leverandører. *”Dersom den garantitiden som gjelder for innkjøpet utløper før Selskapet varsles av Leverandøren om mangelen, kan altså Leverandøren holdes ansvarlig for Selskapets tap ved ikke å kunne gjøre garantien gjeldende, forutsatt at tapet ikke ville oppstått dersom Leverandøren hadde varslet rettidig.”*¹⁷⁶ Ettersom dette gjerne er en avledet konsekvens av Leverandørens unnlatte varsling, innebærer derfor dette prinsipp et unntak fra kravet til nærliggende årsakssammenheng (se punkt 4.3.5.3 overfor).

4.4 Kan Leverandøren få kompensasjon på andre måter enn via endringssystemet?

4.4.1 Innledning

Det er et faktum at Leverandøren under NF 07 ofte kan påta seg betydelig risiko, sammenliknet med andre kontrakter om utførelse av arbeid mot vederlag. Et karakteristisk trekk ved Leverandørens kontraktsforpliktelse er at det er tale om en langsiktig forpliktelse.¹⁷⁷ Det er nærmest umulig for kontraktspartene ved kontraktsinngåelse å regulere alle fremtidige faktorer som kan påvirke Leverandørens ytelsesplikt. Et sentralt trekk ved kontraktene som følge av den usikkerhet en langsiktig forpliktelse skaper er kontraktens endringsmekanisme, som vi har sett på ved flere anledninger i oppgaven. Leverandøren er imidlertid ikke gitt en ensidig rett til å endre kontraktsforpliktelsene slik som Selskapet – verken sin egen kontraktsforpliktelse eller Selskapets. Leverandørens ”skjold og våpen” er adgangen til å få justert fremdriftsplan og/eller få tilleggsvederlag for arbeidet, se art. 16.1 annet ledd og art. 27.2. Leverandøren har i utgangspunktet ingen andre mekanismer i kontrakten for å håndtere den situasjonen som oppstår når Selskapet misligholder sine kontraktsforpliktelser. Det kan dermed spørres hvorvidt Leverandøren har i behold andre misligholdsbeføyelser utenfor kontrakt, som hevingsrett og/eller erstatningsrett.

¹⁷⁶ l.c

¹⁷⁷ Se tilsvarende for entrepriser Sandvik (1966) s. 85.

4.4.2 Kan Leverandøren heve kontrakten?

NF 07 inneholder ikke en uttrykkelig bestemmelse som gir Leverandøren hevningsrett, slik Selskapet er gitt i art. 26 ved Leverandørens mislighold. Videre finnes det heller ingen bestemmelse som særskilt angir at følgene for Selskapets kontraktsbrudd er uttømmende regulert ved kontrakten, slik kontrakten angir ved Leverandørens kontraktsbrudd (se art. 24.4 og art. 25.5). I mangel av andre holdepunkter, er det derfor ingen grunn til at Leverandøren *ikke* skal kunne heve kontrakten etter alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper.¹⁷⁸

Det følger av alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper at en kontraherende part er berettiget til å heve kontrakten dersom det foreligger et ”vesentlig kontraktsbrudd” fra medkontrahentens side.¹⁷⁹ Vurderingstemaet er hvorvidt misligholdet er av en slik art at det gir kontrahenten ”... rimelig grunn for ... å si seg løst fra kontrakten...”¹⁸⁰. Ved manglende medvirkning i tilvirkningskjøp vil tilvirkeren kunne bli påført betydelige ulemper, for eksempel fordi manglende spesifikasjoner og ønsker fra bestillerens side vanskeliggjør en rasjonell utnyttelse av tilvirkerens produksjonskapasitet.¹⁸¹ Hensynet til tilvirkeren er imidlertid ofte ivaretatt gjennom andre beføyelser, og hevingsretten er derfor mindre praktisk. Ved petroleumskontrakter må uansett vesentlighetsvurderingen bygge på ”... de virkninger misligholdet har etter fradrag for den kompensasjon Leverandøren får gjennom endringsreglene.”¹⁸²

Når det gjelder vesentlig mislighold i henhold til byggherrens kontraktsforpliktelse til å prestere de ytelser som skal bidra til selve utførelsen, er det i entrepriseretten sagt at det vanskelig kan bli spørsmål om hevingsrett.¹⁸³ ”Slike forhold vil gi entreprenøren krav på

¹⁷⁸ Se Kaasen (2006) s. 688.

¹⁷⁹ Se Hagstrøm (2011) s. 426.

¹⁸⁰ Se Rt. 1998 s. 1510 (på s. 1518)

¹⁸¹ Se Hagstrøm (2011) s. 636.

¹⁸² Se Kaasen (2006) s. 591 (petit).

¹⁸³ Se Sandvik (1977) s. 260.

*fristforlengelse og pristillegg, og det må være en naturlig konsekvens av entreprenørens plikt til å utføre bestilt endrings- og tilleggsarbeid at han plikter å ta de merytelser slike forhold medfører mot at han blir kompensert i tid og penger.*¹⁸⁴ Sandvik skriver imidlertid at entreprenøren må gis hevningsrett dersom svikten til byggherrens medvirkning er å anse som vesentlig. Ved vurderingen tas det hensyn til hvorvidt ”... *entreprenøren er tilstrekkelig tilgodesett ved retten til tilleggsvederlag og fristforlengelse.*”¹⁸⁵ Hagstrøm nevner som eksempel hvor byggherren unnlater i lengre tid å skaffe de nødvendige offentlige tillatelser til arbeidet.¹⁸⁶ I et slikt tilfelle kan kontraktsbruddet bli så alvorlig at den økonomiske kompensasjonen ikke er tilstrekkelig, og at entreprenøren har rimelig grunn til å komme seg ut av kontraktsforholdet.

Tilsvarende må antas å gjelde for Leverandørens under NF 07. Dersom kontraktens system ikke gir tilstrekkelig kompensasjon for Selskapets mislighold, er det ingenting i NF 07 som tilsier at Leverandøren *ikke* har mulighet til å heve kontrakten. Det må imidlertid holdes fast ved hovedvilkåret for rett til hevning; at det foreligger et vesentlig kontraktsbrudd, og at vesentlighetsvurderingen er tilknyttet kontraktsbruddets virkning for Leverandøren *etter* at kompensasjon er gitt via endringssystemet.

4.4.3 Har Leverandøren krav på erstatning?

Etter alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper er kreditor ansvarlig for tap som han påfører den andre parten ved kreditormora – men bare i de tilfeller hvor det er adgang til å få dom for at kreditor skal medvirke.¹⁸⁷ Utenfor dette tilfellet er det uenighet i teorien, om hvorvidt realdebitor er berettiget til å reise erstatningskrav for kostnader kreditormoraen har påført ham.¹⁸⁸

¹⁸⁴ l.c

¹⁸⁵ l.c

¹⁸⁶ Se Hagstrøm (2011) s. 637.

¹⁸⁷ *ibid.* s. 638.

¹⁸⁸ l.c

I tilknytning til Leverandørens erstatningskrav under NF 07 er det imidlertid uttalt at preklusjonsregelen i art. 27.2 tilsier at art. 27.1 er en uttømmende regulering, for Leverandørens krav på økonomisk kompensasjon. Leverandøren er avskåret fra å påberope seg kontraktsbruddet dersom endringsordrekrav ikke er fremsatt som anvist i endringsordresystemet, herunder innen den preklusive fristen.¹⁸⁹ Dette begrunnes med at art. 27.1 første ledd henviser til blant annet art. 13.2 om hvordan kompensasjon skal skje. Dersom Leverandøren kunne krevd erstatning etter vanlige kontraktsregler ved rettidig endringsordrekrav ville dette være i direkte strid med art. 27.1, i og med at det i realiteten ville vært en tilsidesettelse av kontraktens regulering for hvordan kompensasjon skal skje.

Den forrige versjon, NF 05, inneholdt ingen regulering for Leverandørens krav på skadesløsholdelse for tap på grunn av svikt ved Selskapets ytelser, dersom svikten ikke hadde som konsekvens at fremdriften ble hindret (se petitavsnitt i punkt 4.2.1 ovenfor).¹⁹⁰ Tidligere var derfor kontrakten taus, hva gjaldt Leverandørens krav på kompensasjon for prosjekteringssvikt og mangelfulle leveranser som ikke hadde ført til forsinkelse. Art. 27.1 sperret den gang derfor ikke bruk av andre sanksjoner og *”bakgrunnsretten... kunne gi ham et erstatningskrav.”*¹⁹¹

Art. 27.1 i NF 07 regulerer imidlertid bruk av endringsordresystemet også hvor prosjekteringssvikt og mangelfulle leveranser bare fører til økte kostnader hos Leverandøren. Etter Kaasens betraktning vil derfor bruk av alminnelige erstatningsrettslige bestemmelser ved Selskapets kontraktsbrudd, være i strid med art. 27 i kontrakten. På bakgrunn av dette vil derfor ikke Leverandøren kunne kreve erstatning etter bakgrunnsretten, for økonomisk tap som følge av Selskapets kontraktsbrudd.

¹⁸⁹ Se Kaasen (2006) s. 696-697.

¹⁹⁰ Se Barbo (1989) s. 366.

¹⁹¹ Se Kaasen (2006) s. 688.

5 Avsluttende kommentarer

Fremstillingen ovenfor viser hvordan svikt ved Selskapets ytelser i utgangspunktet er Selskapets risiko, idet risikofordelingen følger funksjonsfordelingen i kontrakten.

Prinsippet illustreres ved bestemmelsene i NF 07, og vil trolig også få anvendelse der kontrakten er taus og utfyllende tolkning er nødvendig. Funksjonsfordelingen vil også kunne styre vurderingen av *når* det kan sies å foreligge svikt ved Selskapets ytelser.

Endelig har jeg belyst at Leverandøren, på visse vilkår, kan risikere å overta hele eller deler av risikoen til Selskapet. Dette er ved manglende overholdelse av endringsordresystemet eller ved unnlatt undersøkelse- og varslingsplikt. Hvorvidt Leverandøren overtar risikoen avgjøres derfor ikke av et konkret skjæringstidspunkt. Vurderingen avhenger av de konkrete forhold, og det er en sammensatt vurdering på grunn av det integrerte samarbeidet mellom Leverandøren og Selskapet.

6 Litteraturliste

Standardavtaler

NF 07 *Norsk Fabrikasjonskontrakt 2007*. Tilgjengelig på
http://www.norskindustri.no/getfile.php/Dokumenter/PDF/NF_07_NorskFabrikasjonskontrakt.pdf

NS 8405 *Norsk Standard NS 8405*

Bøker

Andenæs (1989) Andenæs, Mads Henry *Kontraktsvilkår*. Sjørettsfondet 1989.

Askheim (1983) Askheim, Lars Olav, Marius Gisvold og Jan Kaare Tapper
Kontrakter i petroleumsvirksomheten. Oslo 1983

Barbo (1997) Barbo, Jan Einar *Kontraktsomlegging i entrepriserforhold*. Oslo
1997.

Kaasen (2006) Kaasen, Knut *Petroleumskontrakter med kommentarer til NF 05
og NTK 05*. Oslo 2006.

Knoph (2009) Knoph, Ragnar *Oversikt over Norges rett 13. utgave*.

Kolrud (1992) Kolrud, Helge Jakob *Kommentar til NS 3430*. Oslo 1992.

Marthinussen (2006) Marthinussen, Karl, Heikki Giverholt og Hans Jørgen Arvesen
m.fl *NS 8405 med kommentarer*. Oslo 2006.

Hagstrøm (1997) Hagstrøm, Viggo *Entrepriserett- utvalgte emner*. Oslo 1997.

Hagstrøm (2011) Hagstrøm, Viggo i samarbeid med Magnus Aarbakke
Obligasjonsrett. Oslo 2011.

Sandvik (1966) Sandvik, Tore *Entreprenørrisikoen*. Oslo 1966.

Sandvik (1977) Sandvik, Tore *Kommentar til NS 3430*. Oslo 1977.

Artikler

Bech (1962) Bech, Arne *Entreprenørkontrakter – risiko og ansvar*
I: Norsk forsikringsjuridisk forenings publikasjoner nr. 48, 1962.

Borchsenius (1989) Borchsenius, Fredrik Charlo *Norsk fabrikkasjonskontrakt 1987 en kommentar*. I: *MarIus* nr. 172.

Brannsten (2005) Brannsten, Erik *Hvem har risikoen når underleverandøren svikter? Rammeavtalebestemmelsen i NTK 05 artikkel 8.3*. I: *Industribygging og rettsutvikling, Juridisk festskrift i anledning Hydros 100-årsjubileum*. Bergen 2005 s. 259-275.

Bull (1988) Bull, Hans Jacob *Avtalte standardvilkår som privat lovgivning*,
I: *Lov, dom og bok: festskrift til Sjur Brækhus* s. 99

Kaasen (1988) Kaasen, Knut *Fabrikkasjonskontrakten: Utvikling under avvikling av kontraktsforholdet* I: *Lov, dom og bok: festskrift til Sjur Brækhus* s. 309.

Kaasen (2009) Kaasen, Knut *Formalisme i komplekse tilvirkningskontrakter* I:
Tidsskrift for Forretningsjus 2009 s. 48-70

- Nisja (2003) Nisja, Ola *Standardvilkår I*: Tidsskrift for Forretningsjus 2003 s. 302
- Petterson (2010) Petterson, Nils Henrik "*plunder og heft*" i "*På rett grunn*" I: festskrift til norsk forening for bygge- og entrepriserett s. 348
- Seim (1996) Seim, Tor Wilhelm *EPCI-kontrakter i offshore industrien I*: Tidsskrift for Forretningsjus 1996-1 s. 1 (TFF-1996-1-1)

Lov- og forarbeidere

- 1967 Kong Christian Den Femtis Norske Lov av 15. april 1967 (Norske Lov/NL)
- 1988 Lov om Kjøp av 13. mai 1988 nr. 27 (Kjøpsloven)
- Ot.prp nr. 80 (1986-1987) Del A Kjøpslov Del B Lov om samtykke til ratifikasjon av FN-konvensjonen om kontrakter for internasjonale løsørekjøp, vedtatt 11. april 1980.

Avgjørelser

Høyesterett

Rt. 1917 s. 673 ("Monierfabrikken")

Rt. 1994 s. 581

Rt. 1998 s. 774 ("Salora videospiller")

Rt. 1998 s. 1510

Rt. 1999 s. 992 ("Salhusflytebro")

Rt. 2000 s. 806 ("Konsesjonskraftprisdømmen")

Rt. 2002 s. 1155

Rt. 2003 s. 1132 ("Norrøna Flydommen")

Rt. 2010 s. 1345 ("Oslo-vei dommen")

Lagmannsrett

Gulating lagmannsrett av 19. desember 2005 – publisert i LG 2004 43696

Gulating lagmannsrett av 15. desember 2010 – publisert i LG 2009-188753

Tingrett

Stavanger byrettsdom av 17. juni 1993 (1132/1991A) – publisert i Petrus 1997/1 s.1.

Voldgiftsavgjørelser

Voldgiftsdom av 15. februar 1955 – publisert i ND 1982 s. 340.

Voldgiftsdom av 6. desember 1991 – publisert i RG 1992 s. 728 ("Tirannadom II")

Ekspertavgjørelser

Ekspertavgjørelse av 29. juli 1988 av professor dr. juris Hans Jacob Bull – publisert i PetrIus 1995/4

Ekspertavgjørelse av 30. november 1988 av advokat T. Honne - publisert i PetrIus 1996/1

Ekspertavgjørelse av 2. mai 1990 av advokat dr. juris Ola Mestad – publisert i PetrIus 1995/4

Ekspertavgjørelse av 7. juli 1994 av lagdommer Gunvald Gussgard – publisert i PetrIus 1995/2.

Ekspertavgjørelse av 19. august 1994 av herredsrettsdommer Jon Bonnevie Høyner – publisert i PetrIus 1996/3

Andre kilder

Samtale med advokat i Kværner ASA, våren 2012.